

Cuid Christum, & Iudæorum regnum carnaliter, destructum, Christi autem regnum intellexeris semper mansurum. Vinum de aqua factum sentis, quo potato in æternum laetaris. *Quinta etas.* In quinta ætate, populus peccans Babyloniam transmigratur, sed post septuaginta annos poenitens, & correptus, patriam per Iesum sacerdotem magnum reducit. Hęc si audiens, peccati metu ad poenitentiam remedium confugeris, aqua hydris quintę, ablutus es, si autem intellexeris Babylonem esse confusionem peccatorum. Nabuchodonozor diabolum, Iesum Sacerdotem Pontificem esse, Iesum Christum, septuaginta annos, bonorum plenitudinem operis, quę per spiritus sancti dona largiuntur. Vinum de aqua factum habes, quia ad te pertinere quę scripta sunt intelligis. In sexta ætate Dominus apparet in carne, octaua die Natiuitatis, circumcisus, & in tricesima tertia ad templum est delatus, & in eo munera sunt oblata pro illo. Hęc intruente ad literarum, aperte discimus, quanta nobis diligentia sunt fidei Euangelicę subeunda mysteria, quando ipse, qui benedictionem adferens gratiæ, ueterum primo cæremonias impleuit, & sic noua sacramenta suscipere, simul & tradere curauit. Ecce habes hydriam sextam ad abluenda peccata, ad potanda uitę gaudia, mundiorem cæteris afferentem undam. Verum & si in circumcisioe octauæ diei, baptisma intelligis, & in inductione in templum, & in oblatione hostiæ, cognoscis figurari fideles, de baptisterio, ad altare sancti ingredi, & Dominici corporis & sanguinis comunione, debere consecrari. Vino quidem de aqua facto mercatissimo donatus es. Verum si adhuc quod maius est, circumcisionis diem, ad generalem resurrectionem interpretaris, & circumcisos induci in templum cum hostijs, quando sancti iam incorruptibiles ad contemplandam speciem Diuinę maiestatis, cum bonorum operum muneribus, intrabunt, intellexeris. Tantum profecto uinum de aqua fieri uidebis, ut admirans, conditori dicas, & poculum tuum inebrians quam præclarum est.

Et dicit eis Iesus: Haurite nunc, & ferte Architricino, & tulerunt, ut autem gustauit Architracinus, aquam uinum factam, & non sciebat unde esset, ministri autem sciebant, qui hauserant aquam. Vinum utiq; Architracino, de aqua factum propinatur, in domo nuptiarum, quod est Ecclesia Christi. Tridinum ibi esse describitur, quia nimirum tres sunt in Ecclesia ordines fidelium, coniugatorum, continentium & doctorum.

Vocat sponsum Architracinus, & dicit ei: Omnis homo primum bonum uinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est, tu autem seruasti bonum uinum usq; ad huc. Doctorem est enim cognoscere distantiam Legis, & Euangelij Veritatis & Vmbrę. & nouam Euangelicę fidei gratiam, & per petuę celestis patrię dona proferre.

Hoc fecit initium signorum Iesus in Chana Galilæe, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Manifestauit hoc signo, quod ipse esset rex glorię, & ideo sponsum Ecclesię, qui ut homo communis ueniret ad nuptias, sed quasi Deus cœli & terrę elementa prout uoluisse, conuerteret. Ergo Dominus uinum in gaudia nuptiarum non de nihilo facere uoluit, sed hydras sex impleri aqua, præcipiens, hanc mirabiliter conuertit in uinum. Quia sex mundi ætates sapientię salutaris largitate donauit, quam tamen ipse ueniens sublimioris sensus uirtute fecundauit. Namq; carnales carnaliter tantum sapiebant, ipse spiritalibus spiritaliter sentienda reseruauit.

De hinc Augustinus. Et die tertio nuptiæ factę sunt in Chana Galilæe. Splen descende igitur super obscurum delictis obsuscantibus mundum, trinitatis die Christus uenit ad nuptias. Qui uerus botrus continebat intra se uitę uinum, sed necdum crucis accesserat prælium.

Dicit ei mater eius: Vinum non habent. Paulisper Virgo florentissima, paulisper præparet Iudæus lignum, & tunc exire poterit uinum. Quid ante tempus curris ad lacu, cum nec dum impresserit Iudas super unam calcaneum? Modo meruisti gemmatam sobolem procreare, iam botrum tuum conaris exprimere? sed qui de ligno carpsit supplicium, in ligno debet expectare remedium. Et qui ex arbore inclita demouit, frugem expectare debet ad crucem.

Dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi est mulier? Exulit hic Christus super Matrem

Atrem diuinitatem suam, non negauit matrem suam. Nec se natum negauit ex carne, sed maiestati suę, suam subdidit genitricem.

Nondum uenit hora mea. Hora utiq; non facti sed uoti, non necessitatis sed uoluntatis, non qua cogere mori, sed qua pro mundo dignaretur occidi. Interim Christus insipidos haustus mirificat, fatuus latex fundebat in hydriam & hauriebant inebriata flumina, nulla exprimebatur uita, & feruecebant sine palmitate uina. Hoc fecit Christus in latice, quod ceruo tempore facit in uita. Transeunt ad Christum nuptiæ, & Ecclesia mutauit sponsum. Aliquādo & Iudæa uinum non habuit, quia munus sacra sanguinis non accepit, & dum Legi nuberet, non inuenit quod biberet. Venit Christus, mutauit Legem in gratiam, fudit sanguinis poculum, & fecit moriendo conuiuium. Sex ille hydras, quarum aqua in uinum mutata est, sex ætates mundi figurabant. In istis sex ætatibus, quasi in sex hydrijs Prophetia non desuit. Sed quando Christus in illis non intelligebatur, non ex illis uinum, sed aqua bibebatur. Prima ergo hydria impleta est in Adam, quando de latere eius, illo dormiente, fabricata est Eua. Dormiuit in cruce Christus, & de latere eius formatur Ecclesia. Sed quia hæc in Christo Iudæorum populus implere non intelligebat, non uinum sed aqua sapiebat. Secunda hydria impleta est in Noe, sic per mysterium archę, aut diluuii, genus humanum saluatur, quomodo per crucis uel Baptismi sacramentum a morte totus mundus eripitur. Tertia hydria impleta est in Abraham, Nam quomodo Isaac ad locum holocausti, lignum ipse portauit, ita & Christus ad locum passionis, ipse sibi crucis patibulum baiulauit. Quarta hydria impleta est in Dauid, qui & in humilitate & in multis tribulationibus Christum Dominum figurauit. Quinta hydria impleta est tempore Danielis, uidit enim præcisum lapidem, id est natum Christum de monte, id est, de regno Iudæorum, sine manibus præcisum, quia sine opera nuptiali, qui gratia sua uniuersum mundum impleuit. Sexta hydria impleta est in Iohanne Baptista, qui Iudæis prædicans ait: Facite fructus dignos poenitentię, potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Iste ergo sex ætates mundi, uelut sex hydras impletę sunt a ministris, id est a Patriarchis & Prophetis.

Capientes metretas binas uel ternas. Quare ternas, propter mysterium trinitatis. Quare binas, propter duo præcepta, dilectionis Dei & proximi. Et in Euangelio: Ego & pater unum sumus. Ecce binas. Ite baptizate omnes gentes, in nomine patris & filij & spiritus sancti. Ecce habes ternas. Gustauit Architracinus, id est, mundi Dominus, aquam uinum factam, & dicit: Omnis homo primum bonum uinum ponit, & cum inebriati fuerint homines, tunc id quod deterius est. Tu autem seruasti bonum uinum usq; adhuc, & lex enim sancta, & mandatum sanctum, & iustum & bonum. Sed lex & Prophetę usq; ad Iohannem prophetauerunt, et ideo adueniente Domino, uina Mosaiica defecerunt, & uina sanguinis proflexerunt. Illa acceperunt terminum, ista sumplerunt initium. Deniq; hoc est initium signorum, quod fecit Iesus, quando pauit gentes occisus, & de uino sui sanguinis fecit conuiuium, uulneratus.

CONCORDIA. In differentia, secundum Apostolum, donationum & differentia hydriarum istarum fit concordia lectionum, corda enim sanctorum hydras sunt, fonte replete donorum. Ministri qui hauserunt aquam, & quibus mater dixit: Quodcumq; dixerit uobis facite, ministri sunt Christi, quibus secundum Apostolum datur ministerium in ministrando. 1. Cor. 12.

DOMINICA III. POST THEOPHANIA. EPIST.
BEATI PAULI APOST. AD ROM. CAP. XII.

Nolite esse prudentes apud uosmetipsos, nulli malum pro malo reddentes. Prouidentes bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Si fieri potest, quod ex uobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Non uosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum irę. Scriptum est enim: Mihi uindictam & ego retribuam, dicit Dominus. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Si sitit, potu da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. Noli uinci a malo, sed uince in bono malo.

c 2 Nolite

Nolite esse prudentes apud uosmetipsos.) Qui sibi ipsi prudens esse uidetur, hic cum arrogantia fultus est. Nec potest ueram sapientiam Deicire, qui suā stultitiam, quasi sapientiam, colit. Deniq; in superioribus hanc fuisse incredulitatis caulam Iudæis, ipse Paulus edocuit, dicens de eis: Quia ignorantes Dei iustitiam & suā quærentes statuere, iustitig Dei nō sunt subiecti. Sic ergo, qui apud semetipsum sapiens est, nō potest esse sapiēs apud Deū.

Primal. Nolite in humana sapientia gloriari, sed stulti estote seculo, ut sitis Domino sapientes, sicut scriptum est: Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.

Psal. 94. Nulli malum pro malo reddentes.) Si malum inferre, peccare est, reddere malū iustum non est, sed simile peccatum est, aut, ut ego arbitror, etiam grauius. Nam ille qui malum prior intulit, forsitan non sensit malum esse quod faceret. Qui autem reddit malum, eo ipso, quo ad ulciscendum motus est, confessus est sensisse malum esse quod reddit, & ideo respiciendū semper est ad eum qui dixit: Mihi uindicta & ego retribuam

Deut. 32. *Primal.* Humana sapientia est, si quæramus uicem reddere inimicis, stultitia est in hoc seculo, si percutienti & aliam maxillam præbeamus. Quod si tantæ patientiæ & humilitatis fuerimus, non solum apud Deum, sed etiam apud homines poterimus probabiles apparere.

Prouidentes bona, non tantū coram Deo, sed etiam corā hominibus.)

Orig. *Gal. 1.* Coram omnibus hominibus prouidet quis bona, non ut placeat singulorum, uel uitris uel moribus, alioquin contrarium erit quod idem dixit Apostolus: Ego si hominibus placere uellem, Christi seruus non essem, sed qui uitæ suæ morum & actuum ita tenet libram, ut non possit ab ullo homine reprehendi, iste bona corā omnibus hominibus prouidet. Neq; enim dixit Apostolus, ut omnibus placeamus, sed ut prouideamus bona coram omnibus, hoc est, agamus nos bona coram omnibus, siue illis placeant quæ bona sunt, siue non placeant.

Si fieri potest, quod ex uobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.) Apostolus, ne nos alterius animus, si forte impacatus eueniret, à bono pacis impede dire uideret, moderantissimum dedit præceptum, ut interim noster animus, semper sit paratus ad pacem, & discordiæ culpa non petes nos, sed penes alterum confert. Ideo ergo bene addit: Quod ex uobis est, hoc est, quod proposito uestro, & fidei uestre conuenit.

Quod uestrum est, uos cum omnibus pacem habetote, & dicitur: Cum his qui oderunt pacem eram pacificus.

Primal. Non uos metipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ.) Hi qui seipsos non uindicant, quomodo iræ locum dent, dupliciter mihi uidef intelligi. Nam & hoc ipso, q; (uerbi causa) manum manu non referunt, aut conuictio conuictum non reddunt, iræ illius qui fecit iniuriam, pertranseundi & euanescenti locum dederunt. Nemo enim ita rabidus inuenitur, ut si uicem non recipiat iterum sæuiat, sed quasi effuso ac digesto furore mitescit. Est autem & hoc modo iræ locum dare, Qui enim peccant, thesaurizant sibi iram in die iræ, quando reddet Deus unicuiq; secundum opera sua, si ergo nosmetipsos uindicemus, non est magnū, uerbi causa, si aut, palmum pro palma, aut saxū pro saxo reddamus. Si uero referemus ea uin dicte Dei, locum damus iræ, quia Deus in iudicio multo grauiores quā nos inferre possūmus exigit pœnas.

Aut fugiendo damus locum iræ, aut permittendo nocere.

Primal. Scriptū est enim: Mihi uindictam.) Ego quasi meā, dicit Dominus, non quasi uestram iniuriam uindicabo, dicit enim Propheta: Qui uos tangit, tanq; qui tangit pupillam oculi mei.

Zach. 2. Ego retribuam, dicit Dominus.) Facientibus bona, se retribuere promittit.

Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit potum da illi, hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.) Ut cum sibi intellexerit carbones per tuam indebitā misericordiā congregari, excutiat eos, id est, cœuertat & diligat te, quæ habuerat aliquando perosum. Ceterū non est misericordiā sed crudelitas, si ideo hoc facis ut illi aliquid peius eueniat, pro quo te Dominus orare præcepit dicens: Orate pro persequenti uis & calumniantibus uos. Cibando enim inimicum & potando eum, ad pacem recondimus nobiscum, Quod si ille in malicia præstiterit, ipse ignem congerit capiti suo.

Videam us

A Videamus ne forte dignius aliquid mandati huius contineat intellectus. Dicit enim Hieremias ad peccatricem filiam Babylonis: Habes carbones ignis, sed e super eos, hi erunt tibi in adiutorium. Fortassis ergo, & isti carbones ignis, qui cōgregantur super caput inimici, ad adiutorium ipsius congregantur. Potest enim fieri, ut amens, serus, & barbarus inimicus, si sentiat beneficium nostrum, si humanitatem, si affectum, si pietatem uideat, compunctiōem cordis capiat, commissi penitudinem gerat. Et ex hoc, ignis in eo quidam succendatur, qui eum commissi conscientia torquet & adurat. Et isti erunt carbones ignis, qui super caput eius ex nostro misericordiæ & pietatis opere congregantur. Caput uero, principale cordis appellatur, & merito caput dicitur. Cuius intellectu & prudentia membra reguntur uniuersa.

Noli uinci à malo, sed uince in bono malo.) Vincitur à malo, qui malis prouocatus reddit malum. In bono autem uincit malum, qui acceptis malis, restituit bona. Ille dicitur uicisse malum, qui eum ad suam adduxerit partem, sicut hæreticum uel paganum. Si ergo te fecerit, sibi uicem reddere, ille te uicit sibi similem faciendo. Si autem per patientiam tuam feceris cum cessare ab iniuria, tu uicisti eum.

EVANGELIUM MATTHÆI CAP. VIII.

B **U**m descendisset Iesus de monte, secute sunt eum turbæ multæ. Et ecce leprosus ueniens, adorabat eum dicens, Domine, si uis, potes me mundare. Et extendens Iesus manum, tetigit eum dicens: Volo, mundare. Et cōfessum mundata est lepra eius. Et ait illi Iesus, Vide nemini dixeris, sed uade ostende te sacerdoti & offermus quod præcepit Moyses in testimonium illis. Cum autē introisset Chapharnaum, accessit ad eum Centurio rogans eum & dicens, Domine puer meus iacet in domo paralyticus & male torquetur. Et ait illi Iesus: Ego ueniam, & curabo eū. Et respondens Centurio ait, Domine nō sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic uerbo & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestatem constitutus, habens sub me milites, & dico huic uade & uadit, & alij ueni & uenit, & seruo meo fac hoc, & facit. Audiens autem Iesus miratus est, & sequentibus se dixit, Amen dico uobis, non inueni tantam fidem in Israël, dico autem uobis, quod multi ab oriente & occidente uenient, & recumbent cū Abraham & Isaac & Iacob in regno cœlorum. Filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Et dixit Iesus Centurioni, Vade, & sicut credidisti fiat tibi, & sanatus est puer in illa hora.

Cum descendisset Iesus de monte secute sunt eum turbæ multæ.) De monte Domino descendente, id est, de cœlis in mundum, secute sunt eum turbæ multæ generis humani per fidem, nisi enim ille descendisset, nemo hominum ad cœlos ascendisset.

Et ecce leprosus ueniens adorabat eum dicens: Domine, si uis, potes me mundare.) In uoluntate Domini tribuit potestatem, de uoluntate autem Domini non dubitauit. Sed quasi sibi cōscius non præsumpsit, Leprosus iste populū gentium significauit, qui compunctus ad misericordiam Domini peruenit.

Et extendit Iesus manum suam, tetigit eum, dicens: Volo, mundare.) Considera quam humilis responsio. Ille dixerat si uis, Dominus respondit: Volo. Ille potes me mundare. Dominus dicit, uade & uadit; mundare. Non ergo sicut pleriq; Latinorum putant fungendum est, & legendum uolo mundare, sed separatim, ut primum dicat, uolo, deinde imperet, mundare.

Et cō

C **Beda.** Et confestim mundata est lepra eius.) Nihil medium est, inter opus Dei atque præceptum, quia in præcepto est opus. Denique dixit, & facta sunt, quia uoluntas Dei potestas est, & Lex quidem tangit leprosum prohibet, sed qui Dominus legis est, non obsequitur legi, sed legem facit. Non ergo ideo tetigit, quia sine tactu mundare non poterat, sed ut probaret, quia legi subiectus non erat, nec contagium timebat, ut homines, sed quia contaminari non poterat qui alios liberabat.

Et ait illi Iesus, uide, nemini dixeris.) Quare præcipitur nemini dixeris, nisi ut doceret non uulganda nostra beneficia, sed præmenda, ut non solum à mercede abstineamus pecuniam, sed etiam gratiam.

Sed uade ostende te sacerdoti.) Ostendere se sacerdoti iubetur, ut intelligeret eum sacerdos, non legis ordine, sed gratia Dei supra legem esse curatum.

Hiero. Varias ob causas mitit eum ad sacerdotes, primum propter humilitatem, ut sacerdotibus deferre uideatur. Erat enim in lege præceptum, ut qui mandati fuissent à lepra, offerrent munera sacerdotibus. Deinde ut mandatum uidentes leprosum, aut crederent, & saluarentur, aut si non crederent, inexcusabiles fierent, & simul ne quod in eo sepe criminabantur, legem uideretur infringere.

Beda. Et offer munus quod præcepit Moyses in testimonium illis.) Offerre autem sacrificium iubet, ut ostenderet eis, quia non soluere legem, sed impleret. Qui secundum legem gradus supra legem, sanaret eos, quos remedia legis non sanauerant, & bene additur in testimonium illis, hoc est, si Domino credatur, si impietatis lepra discedant. Quia uero typice uir iste, peccatis languidum genus designat humanum, recte non solum leprosum, sed et plenus lepra describitur. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Illa scilicet, ut extenta manu saluato ris, hoc est, in carnato Dei uerbo humanamque contingente naturam, ab erroris præfici uarietate mundentur, possuntque cum Apostolis audire. Jam uos mundi estis propter sermone, quem locutus sum uobis, & qui diutius abominabiles à populo Dei erant castris secreti, iam aliquando templo reddi, & sacerdoti queant offerri, illi utique cui dicitur: Tu es sacerdos in æternum. Audientes ab Apostolo templum enim Dei sanctum est, quod estis uos, offerantque pro emundatione sua, sicut præcepit Moyses. Id est, exhibeant corpora sua hostiam uiuentem sanctam Deo placentem.

104. 19.
psal. 110.
D **Rom. 12.** Cum introissent Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum & dicens.) Queritur quomodo conueniat, quod Lucas Centurionem nuntios misisse. Matthæus autem ipsum accessisse narrat ad Dominum. Facile patet, quod Matthæus breuitatis causa dixerit ipsum accessisse, cuius desiderium & uoluntas ad Dominum ueraciter est prælata. Mystice etiam nobis commendans, hoc quod scriptum est: Accedite ad eum, & illuminamini. Porro Lucas totum quemadmodum gestum sit aperuit.

psal. 34. Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur, & ait illi Iesus: Ego ueniam & curabo eum.) Videns Centurionis fidem, humilitatem, & prudentiam statim seiturum, & sanaturum esse promittit. Fidem in eo, quod ex gentibus creditur puerum à saluatore posse saluari. Humilitatem, quod se iudicauit indignum, cuius tactu intraret Dominus. Prudentiam, quod ultra corporis tegumen, diuinitatem latentem uiderit, sciens non id sibi profuturum, quod etiam ab incredulis uidebatur, sed id quod latebat intrinsecus. Allegoricæ autem Capharnaum, quæ interpretatur ager consolationis, uel uilla pulcherrima, Ecclesiam significat. Centurio propter perfectionem, numeri nominis, primicias significat gentium. Ut Cornelius uel Enochus à Philippo baptizatus. Puer qui in domo iacet Paralyticus & male torquetur à demone, populum significat gentium, qui in domo, id est, in hoc mundo idola colens demone iacebat.

Act. 8. Et respondens ait: Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum.) Propter uitæ gentilis conscientiam, grauari se magis dignatione putauit quam iuari. Nec posse habere hospitem Christum, cuius & si fide præditus, nondum tamen erat sacramentis imbutus. Sed quia quæ nostra infirmitas non presumit, diuina gratia dare nouit. Et alius Centurio, qui sicut & iste, credentem ex gentibus populum præfiguratur, magnæ fidæi & iustitiæ merito spiritus sancti donum priusque baptizaretur accepit, & iste necdum cathetizatus, & fidem suam laudari à Domino & famulum saluari promeruit.

Beda. Sed

A Sed tantum dic uerbo, & sanabitur puer meus.) Magna fides Centurionis, quia uerbi opus in Christo consistit, & nostre sanationis, ac commoda mysterijs, qui & si non ueramus secundum carnem Christum, sed iam non nouimus.

2. Cor. 5. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus habens sub me milites. Hominem se & potestati, uel tribuni uel præsidis subditum dicit, impetrare tamen posse minoribus, ut subaudiatur eum multo magis qui Deus sit, & super omnia potens in numeram uirtutis angelicæ, quæ ad imperata obtemperet, habere militiam.

Et dico huic uade, & uadit, & alio ueni, & uenit, & seruo meo fac hoc & facit.) Vult ostendere Dominum quoque non per aduentum tantum corporis, sed per angelorum ministeria posse implere quod uellet, repellendæ enim erant, uel infirmitates corporum uel fortitudines contrariæ, quibus homo ad debilitatem sæpe conceditur, & uerbo Domini, & ministerijs angelorum.

Act. 10. ALITER. Milites & serui, qui Centurioni obediunt, uirtutes sunt naturales, quarum non minimam copiam multi ad Dominum uenientes secum deferunt. De quibus in Cornelij & Centurionis laude dicitur, quia erat uir iustus, & timens Deum, cum omni domo sua, faciens Eelemosynas multas plebi, & depræcans Deum semper.

Audiens autem Iesus miratus est.) Miratus est, quod uidit Centurionem suam intelligere maiestatem. Sed quis in illo, fecerat ipsam fidem, uel intelligentiam, nisi ipse qui eam mirabatur. Quod si & alius eam fecisset, quid miraretur, qui præficus erat. Notandum ergo quia quod miratur Dominus nobis mirandum esse significat, quibus adhuc opus est, sic moneri, omnes enim tales motus cum de Deo dicuntur, non perturbati animi signa sunt, sed docentis magistri.

Et conuersus sequentibus se turbis dixit: Amen dico uobis, non inueni tantam fidem in Israël.) Non de omnibus retro Patriarchis & Prophetis, sed de præfentis æui loquitur hominibus, quibus ideo Centurionis fides antefertur. Quia illi leges Prophetarumque monitis edocuit, hic autem nemine docent, sponte credidit.

B Dico autem uobis, quod multi ab oriente & occidente uenient, & recumbent cum Abraham & Isaac & Iacob in regno cælorum.) Quia Deus Abraham, cæli conditor, pater Christi est. Idcirco in regno cælorum est, & Abraham, cum quo accubituræ sunt nationes, quæ crediderint in Christum filium creatoris, & ille pariter sensus impletur, de quo supra diximus in Centurionis fide, gentium fieri prærogatiuum, dum ad illius credulitatem, de oriente & occidente credituri populi commemorantur.

Filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium.) Filios regni Iudeos significat, in quos ante regnauit Deus, eijcientur in tenebras exteriores. Tenebræ semper interiores sunt, non exteriores, sed quoniam qui Dominum foras à se expellit lumen relinquit. Idcirco exteriores tenebræ nominatæ sunt, ibi erit fletus & stridor dentium, si fletus oculorum est, & stridor dentium ossa demonstrat. Vera est ergo corporum & eorumdem membrorum, quæ ceciderant reuocatio.

CONCORDAT enim humilitas Centurionis, quia dixit: Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, cum uerbo Apostoli ubi ait: Nolite prudentes esse apud uosmetipsos. Sed opera misericordiæ, quæ erga Leprosam, & puerum Centurionis exhibuit Saluator, cum Apostoli exhortatione qui ait: Prouidentes bona non tantum coram Deo, sed omnibus hominibus.

DOMINICA QVARTA POST TEOPHANIA.

Lectio Epistolæ beati Pauli Apostoli ad Romanos. Capite. XIII.

Nemini quicquam de beatis, nisi ut inuicem diligatis. Qui enim diligit proximum, legem impleuit. Nam non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non conuersus pisces rem proximi tui. Et si quod est aliud mandatum, in hoc uerbo in statuat. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi, malum non operatur. Plenitudo ergo legis, est dilectio.

Orige. **C** Quod dicit nemini quicquam debeatis, certum est, ad peccatum referre. Debitum enim peccatum esse, in multis, & frequenter offendimus. Vult ergo Paulus peccati quidem omnium debitum solui nec remanere omnino apud nos debitum peccati. Permanere tamen & nunquam cessare à nobis debitum caritatis, hoc enim, & cotidie soluere, & semper debere expedit nobis. Denique quantæ uirtutis sit caritas, in consequentibus exponit.

Qui enim, inquit, diligit proximum legem impleuit. Nam non adulterabis. Non occides. Non furtum facies. Non falsum testimonium dices. Non concupisces, & si quod est aliud mandatum in hoc uerbo restauratur. Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Et ad ultimam rationem tantum huius boni, breuiter colligens ait.

Dilectio proximi, malum non operatur. Plenitudo ergo legis est, dilectio. Supra dixerat, quia qui diligit proximum legem impleuit, & quia difficile uidebatur, quomodo possit quis omnem legem in uno complere sermone, plenissimam reddidit rationem dicens: Dilectio proximi, malum non operatur, & ideo plenitudo legis est, dilectio. Pone enim per singula mandata legis dilectionem, & uide quam facile cuncta complentur. Nunquid qui diligit proximum occidere eum potest? Certum est, quod nemo quem diligit interficiat. Est ergo dilectio, per quam impletur mandatum quod præcipitur.

Non occides. & iterum. Nunquid qui proximum suum diligit in uxorem eius adulterium committit? Nunquam profecto. Si ergo diligit proximum, nec adulterium committit, similiter, & qui diligit proximum, quæ eius sunt non furatur. Et qui diligit proximum, falsum aduersus eum testimonium non dicit, similiter & cætera mandata legis, si sit erga proximum dilectio, absque aliquo labore seruantur. Puto tamè, quod in hoc uoluit Apostolus aliquid cõpendiosius dicere. Nam si diligentius requiras, qui sit proximus noster, discas in Euangelio illum esse proximum nostrum, qui uenit & iacentes nos uulneratos à latronibus, & nudatos à

Dæmonibus, iumento corporis sui superposuit, & ad stabulum Ecclesiæ detulit, & stabulario pro cura nostra, & diligentia, uel ipsi Paulo uel omni qui Ecclesiæ præfuit, duos denarios. Noui, ac Veteris Testamenti, ad nostræ curæ concessit expensas. Hunc ergo proximum si diligamus omnem legem, & uniuersa mandata in ipsius amore cõplemus. Finis enim legis Christus, ad iustitiam omni credenti, nec fieri ullo pacto potest, ut qui ex toto corde, & ex totis uiribus suis diligit Christum, faciat aliquid, quod non placeat Christo. Illum enim qui diligit, non solum non occidit, quod prohibet lex, sed nec irascitur fratri suo, quia ita delectatur, in illo quæ diligit, & non solum non facit adulterium, sed nec mulierem respicit ad concupiscentiam, sed dicit ad ipsum magis, concupiscit anima mea in Deum uiuum. Qui diligit Christum, quando de furto cogitat, qui etiam sua omnia quæcumque habet reliquit, ut sequatur Christum. Qui Christum diligit, quando falsum testimonium dicit, cum sciat ipsum, quem diligit, falso testimonio prodicio, Christi esse discipulus designatur, si charitatem cum proximis habeat, certum est enim, quod qui non diligit proximum, nesciat Christum.

EVANGELIUM MATTHÆI CAP. VIII.

Ascendente Iesu in nauiculam, secuti sunt eum discipuli eius. Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut nauicula operiretur fluctibus. Ipse uero dormiebat, & accesserunt & suscitauerunt illum dicentes. Domine, salua nos perimus. Et dicit eis: Quid timidi estis modice fidei? Tunc surgens imperauit uentis & mari, & facta est tranquillitas magna. Porro homines mirati sunt dicentes: Qualis est hic, quia uenti & mare obediunt ei.

Beda. Ascendente Iesu in nauiculam, secuti sunt eum discipuli eius. In hac nauigatone Dominus utramque unius eiusdemque suæ personæ naturam dignatur ostendere, dum is qui ut homo dormit in nauis, furor em maris, ut Deus uerbo coarctet. Porro iuxta allegoriam, mare

A mare siue stagnum, quod cum suis transire desiderat, tenebrosus amarusque seculi præsentis accipitur ætus. Nauicula autem quam ascendunt, nulla melius quam Dominicæ passionis intelligitur arbor, cuius beneficio quicquid fideles adiuti, emensis mundi fluctibus, in habitationem patriæ cœlestis, quasi stabilitatem securi litoris obtinent. Quod autem ipse in unam nauiculam cum discipulis saluator ascendit, alibi quid significet aperit, cum prænunciatio suæ passionis resurrectionisque mysterio, mox dicebat ad omnes: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me.

Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut nauicula operiretur fluctibus. Neque enim quisque poterat hunc mundum enauigare sine Christo, quando eos quoque, quibus Dominus adest, temptationum secularium sæpe procella perturbat, & ἀκονομία seruatur in Apostolis, ut aduersus sine temptatione neminem posse ex hoc uitæ curriculo demigrare, quia exercituum fidei, tentatio est, sed quasi peruigiles nocte gubernatorem excitemus uerum Deum.

Sine tentatione nemo ex hac uita migrat.

Erat autem illis uentus contrarius. Ventus contrarius, diabolum significat, motus & fluctus blasphemiarum persequentium, demoniacis excitati procellis, quibus non ipse turbatur, sed discipulorum imbecillitas concutitur.

Ipse uero dormiebat. Discipulis nauigantibus, Christus obdormiuit, quia calcantibus seculum fidelibus, futuri regni quietem animo meditantibus, & uel secundo spiritus sancti flatu, uel proprii remigio conatus, infidos mundi fastus certatim post terga iactantibus, tempus subito Dominicæ passionis aduenit. Unde bene Marcus, hoc imminente noctis tempore gestum fuisse perhibet, ut ueri solis occubitus, non sola Domini dormitio, sed & ipsa decedentis lucis hora significet.

Mat. 4.

B Et accesserunt, & suscitauerunt eum, dicentes: Domine salua nos perimus. Suscitant Dominum Discipuli, ne eo dormiente fluctuum feritate disperant, quia citius mortem uiderant, maximis uotis resurrectionem querebant. Ne si diutius ipse morte carnis sopiretur, eorum mens spiritali in perpetuum morte periret.

Et dicit eis, quid timidi estis modice fidei. Bene arguunt qui præfente Christo timebant, cum utique qui ei adhaerere perire non possent. Ergo confirmauit fidem, refudit tranquillitatem, uentum cessare præcepit, non Aquilonem, non Africum, sed illum utique uentum, cui dictum est ab angelo Michael in epistola Iudæ: Incepit te Dominus.

Hiero. Iudæ. 1.

Tunc surgens, increpauit uentis & mari. Ex hoc loco intelligimus, quod omnes creaturæ sentiant creatorem, quibus enim increpat & imperatur, sentiunt imperantem, non errore hæreticorum, qui omnia putant animantia insensibilia esse, sed maiestate cõditoris, quæ apud nos insensibilia, illi sensibilia sunt.

Tunc surgens, imperauit uentis & mari, & facta est tranquillitas magna in mari. Ventum quippe surgens, increpauit, quia resurrectione celebrata, diaboli superbiam strauit, dum per mortem destruxit eum, qui habebat mortis imperium. Tempestatæ aquæ, surgens cessare fecit, quia uesanam Iudæorum rabiem, quæ caput quatiens clamauerat: Si filius Dei est, descendat nunc de cruce, & credemus ei, de sepulchro resurgendo labefecit.

Porro homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic, quia uenti & mare obediunt ei. Non discipuli, sed nauæ, & ceteri qui in nauicula erant, mirabantur, si enim autem quis contentiose uoluerit eos qui mirabantur fuisse discipulos, respondebimus recte homines appellatos, qui nec dum potentiam nouerant saluatoris.

NORALITER. Et nos quoque singuli cum signo Dominicæ crucis imbuti seculum relinquere disponimus, nauem profecto cum Iesu conscendimus, stagnum transiretate conamur, sed qui non dormit uel neque dormit custodiens semper Israel, nobis tamen sæpe nauigantibus, quasi inter æquoris fremitus obdormiuit, quando crescente inter medios uirtutum nisus, uel immundorum spirituum uel hominum prauorum, uel ipse nostrarum cogita-

Beda.

Cogitationum impetum, fidei splendor obtenebescit, spei celsitudo contabescit, amoris flamma refrigescit, uerum inter huiusmodi procellas ad illum necesse est gubernatorem curramus, illum seduli excitemus, qui non seruiat, sed imperet uentis, mox tempestates compescet, & resudet tranquillitatem, portum salutis indulgebit.

Hiero. ALLEGORICAE. Nauicula Ecclesia catholica est, motus in mari persecutio Christianorum, quæ primum facta est in mundo, cui uentus erat contrarius, id est, diabolus. Tunc Dominus dormiebat, quando persecutiones fieri sinebat, qui suscitatur illo clamore Ecclesie, de quo Psalmista ait: A sinibus terræ ad te clamaui, dum anxietur cor meum, Imperauit uentis & mari, quando persecutiones hominum à diabolo concitatas misericorditer iussit sedari. Et facta est tranquillitas magna, quando pax est uniuersali Ecclesie reddita.

CONCORDIA. Hortatur nos Apostolus, ut nemini quicquid debeamus, sed ut inuicem diligamus, & quia timor non est in charitate, est tamen in debito. Incepit Dominus timentes Apostolos dicēs: Quid timidi estis modicę fidei, ac si dicar: Illi timeant, qui debitore diabolo tenentur obnoxii, uos qui cum liberatore estis, non est ultra quod timeatis.

LECTIO EPISTOLAE BEATI PAULI
Apostoli. 1. Corinth. 9.

Escitis quod hij qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit brauium. Sic currite ut comprehendatis. Omnis enim qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum. Sic pugno, non quasi aërem uerberans, sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Nolo enim uos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Mose baptizati sunt, in nube & in mari. Et omnes eandem escam spiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spiritali, consequente eos petra, Petra autem erat Christus.

Nescitis quod hij qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit brauium.) Hic stadij cursum iustitię uel fidei comparauit, quia quomodo illic cum omnes intra stadium currant, non nisi qui bene current, dignus premio iudicatur, ita & hic, quamuis intra fidei metas cuncti credentes continentur, soli tamen qui iuste uixerint præmium cęlestis, quod Græce dicitur εἰς τὸ βίβλος, percipiunt, & quia inter eos, qui in stadio currunt, unum accipientem palmam significat, id est, ille qui fidem rectam tenuerit, & præcepta seruauerit. Hortatur nos hoc modo currere, ut cęlestia premia mereamur comprehendere.

Omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet.) Ἀγών Græce, Latine certamen dicitur. Ergo omnis ἀγωνιστής, id est, certator, qui ad capiendū contendit brauium, ab omnibus se abstinet, id est, ab omnibus escis, quæ cursum eius impedire conseruauerunt.

Et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.) Illam de qua Psalmista ait: Scuto bonę uoluntatis tuę coronasti nos, corona enim uictoria interpretatur. Gratias agamus Deo, & deprecemur illum, ut in bona uoluntate sua, ipse sit securus, & corona, & brauium uictorię nostrę.

Ego igitur sic curro non quasi in incertum, sic pugno, non quasi aërem uerberans, sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim ipse reprobus efficiar &c.) Non in uacuum curro, aut in incertum aërem uerbero, uel singo certamen, sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo

A redigo per abstinentiam & afflictionem atq; labores, sicut alibi ait: In ieiunijs multis, in uigijs, in fame & siti, in frigore & nuditate, in laboribus, in carceribus &c. Ne forte cum alijs prædicauerim ipse reprobus efficiar, non faciendo quod dico.

ALITER. Ego sic curro, non quasi in incertum. In mundiali cursu si unus prior accesserit, incassum ueniunt qui sequuntur. Ceterum in spiritali cursu, certi sumus, quod omnes accipiunt qui usq; in finem, collata à Deo dona custodiunt, & qui propter humanum fauorem prædicat, certus esse de mercede non potest.

Non quasi aërem uerberans &c.) Id est, non studio uanitatis aliquid ago, sed Christo, cordis intentione & corporis mortificatione deseruio.

Ne ipse reprobus efficiar.) Reprobus efficitur qui tantum uerbo docet, non exemplo, qui suam reprobam facit esse doctrinam.

Nolo enim uos ignorare fratres, quod patres nostri omnes sub nube fuerunt.) Sub nube dicit, illa quæ eos præcedebat columna, quæ figuratè Christum significabat. Nobis enim Christus columna est, quia rectus & firmus, & fulciens infirmitatem nostrā, per noctē lucens, per diē non lucens, ut qui nō uident uideat, & qui uidet cęci fiat. Ioan. 6.

Et omnes in mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt, in nube & in mari.) Ruber in mari rubro. Baptismus utiq; Christi sanguine consecratus, hostes, qui sequuntur à tergo, moriuntur, peccata præterita signantur. Moses qui de Aegypto populum Dei liberauit, Christi figuram gerebat.

Et omnes eundem escam spiritalem manducauerunt.) Escam dicit spiritalem mannam, quam populus in deserto manducauit. Manna autē typos est Escę spiritalis, quæ in resurrectione Domini ueritas facta est, in Eucharistię mysterium. Iste est & panis angelorum, id est, Christus quem manducauit homo, quia per eum & angeli uiuunt & homines. Ioan. 6. Pulchre de Baptismo. Moyses figura Christi.

Et omnes eundem potum spiritalem biberunt, bibebant autem de spiritali, consequente eos petra, petra autem erat Christus.) Ostendit Apostolus, quoniam populum Israel, quamdiu in deserto fuerunt, sequebatur eos petra, per omne iter eorum, unde populo & omni substantiæ eius fluentia sufficerent, donec uenientes in terram Moab, puteum sibi foderent aquarum. Quod autem in sequenti dicit, sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo, hęc habet sensum. Ne quis sibi aut in Baptismo confidat, aut in Escę spiritali uel potu spiritali. Sed si quis aut baptismum uiolauerit, aut post perceptionem cibi cęlestis, male uixerit, contritiones quas filij Israel præsentī afflictione perpeffi sunt, ille grauius in futuro, qui maiora beneficia neglexerit, sustinebit. Quare dixit, de consequenti eos petra biberere aquam, quia Christus quem hæc figurabat, postea uenturus erat.

EVANGELIUM SECUNDVM MATHEVM. CAP. XX.

Imile est regnū cęlorū homini patrifamilias, qui exijt primo mane cōducere operarios in uineā suam. Cōuentione autē facta cū operarijs ex denario diurno, misit eos in uineam suā. Et egressus circa horam tertiam uidit alios stantes in foro ociosos, & dixit illis: Ite & uos in uineā meam, & quicquid iustum fuerit dabo uobis. Illi autem abierunt. Iterum autē exijt circa sextam & nonam horam, & fecit similiter. Circa undecimam uero exijt & inuenit alios stantes, & dixit illis: Quid hic statis tota die ociosi? Dicit ei: Quia nemo nos cōduxit, Dicit illis: Ite & uos in uineā meam. Cū sero autē factū esset, dicit Dominus uineę procuratori suo. Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis usq; ad primos. Cum uenissent ergo qui circa undecimam horam uenerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quod plus eum accepturi. Acceperunt autem & ipsi singulos denarios.

Et acci-

C Er accipientes murmurabant aduersus patrem familias dicentes: Hij nouissimi una hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & estus. At ille respondens uni eorum dixit: Amice non facio tibi iniuriam. Nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & uade. Volo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi. Aut non licet mihi quod uolo facere, an oculus tuus neque est, quia ego bonus sum. Sic erit nouissimi primi, & primi nouissimi. Multi enim sunt uocati, pauci uero electi.

Gregorius.

Simile est regnum caelorum, homini patri familias, qui exiit primo mane conducere operarios in uineam suam. Quis uero patris familias, similitudinem rectius tenet, quam conditor noster, qui regit quos condidit & electos suos sic in hoc mundo possidet, quasi subiectos Dominus in domo, qui habet uineam uniuersalem, scilicet Ecclesiam, quae ab Abel iusto, usque ad ultimum electum, qui in fine mundi nasciturus est, sanctos protulit, quasi toti palmites milit. Hic itaque pater familias ad excolendum uineam suam. Mane hora tertia, sexta, nona & undecima operarios conducit, quia à mundi uisus initio usque in finem ad erudiendam plebem fidelium, predicatorum congregare non desistit. Mane etenim mundi fuit ab Adam usque ad Noe, hora uero tertia à Noe usque ad Abraham. Sexta quoque, ab Abraham usque ad Moysen. Nona autem à Moysen usque ad Auentum Domini, undecima uero, ab Auentu Domini usque ad finem mundi, in qua predicatorum sancti Apostoli missi sunt, qui mercedem plenam, & tarde uenientes acceperunt. Ad erudiendam ergo Dominus plebem suam, nullo tempore desistit mittere operarios, quia & prius per patres, & post modum per legis Doctores & Prophetas. Ad extremum uero per Apostolos, dum plebi suae mores excoluit, quasi per operarios in uineae culturae opera laborauit, quamuis in quolibet modulo, uel mensura, quisquis cum fide recta bone actionis exiit, huius uineae operarius fuit. Operator ergo mane hora tertia, sexta & nona, antiquus ille & Hebraicus populus designatur, qui in electis suis ab ipso mundi exordio, dum recte Deum studuit colere, quasi non desistit in uineae cultura laborare.

D Ad undecimam uero gentiles uocantur, quibus, & dicitur: Quid hic festis rota die ociosi, qui enim transacto tam longo mundi tempore, pro uita sua laborare neglexerant, quasi rota die ociosi stabant. Pensate fratres, quid inquisiti respondeant. Dicunt enim, quia nemo nos conduxit, nullus quippe ad eos Patriarcha, nullus Propheta uenerat. Et quid est dicere ad laborem nemo nos conduxit, nisi uitae nobis uias nemo predicauit. Quid ergo nos à bono opere cessantes, in excusatione nostra dicturi sumus, qui pene à matris utero ad fidem uenimus, qui uerba uitae ab ipsis cunabulis audiuius, qui ab uberibus sanctae Ecclesiae, potum superne praedicationis sumpsimus cum lacte carnis. Possumus uero & eadem diuersitates horarum etiam ad unum quemque hominem, per etatum momenta distinguere. Mane quippe Intellectus nostri pueritia est, hora autem tertia Adulescentia intelligi potest. Quia quasi iam sol in altum proficit dum calor etatis crescit. Sexta uero Iuuentus est, quia uelut incerto sol figuratur, dum in eo plenitudo roboris soli datur. Nona autem Senectus intelligitur, in qua uelut sol ab alto axe descendit, quia etas à calore iuuentutis deficit. Undecima uero hora, Etas est, quae decrepita uel ueterana dicitur: Unde & Graeci ualde seniores, non γερῶντας, sed γερόντιους appellant, ut plusque senes esse infinuarent, quos profectiores uocant. Quia ergo ad uitam bonam alius in pueritia, alius in adulescentia, alius in iuuentute, alius in senectute, alius in decrepita etate perducitur, quasi diuersis horis operarij ad uineam uocantur.

CONCORDIA In hoc istarum duarum sit concordia lectionum, quia sicut Apostolus correnti brauium, ita Euangelium tribuit perseuerantibus in labore denarium, & quod Euangelium dicit, multi uocati. Hoc Apostolus ait: Omnes quidem currunt, & quod in Euangelio pauci electi, hos Apostolus dicit, propter unitatem corporis Christi, unus accipit brauium.

DOMINICA IN SEXAGESIMA. LECTIO EPISTOLAE

Beati Pauli Apostoli ad Corinthios. 2. Cap. 11.

Hibenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis uos in seruitutem redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem uos cedit. Secundum ignobilitatem

A tate dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte, in quo quis audet. In insipientia dico, audeo & ego: Hebraei sunt & ego: Israelitae sunt, & ego: Semine Abrahæ sunt, & ego: Ministri Christi sunt, & ego, ut minus sapiens dico, plus ego. In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A Iudeis quinquies quadragenas, una minus accepi. Ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragiū feci, nocte ac die in profundo maris fui, in itineribus sepe. Periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus. In labore & ærumna, in uigilijs multis. In fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate. Preter illa quae extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana sollicitudo omnium Ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror. Si gloriari oportet, quae infirmitatis meae sunt, gloriabor. Deus & pater Domini nostri Iesu Christi scit, qui est benedictus in secula, quod non mentior. Damasci prepositus gentis Aethiæ regis custodiebat ciuitatem Damascenorum, ut me comprehenderet, & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus eius. Et si gloriari oportet, non expedit quidem. Veniam autem ad uisiones & reuelationes Domini. Scio hominem in Christo ante annos quattuordecim, siue in corpore, siue extra corpus nescio, Deus scit, raptum huiusmodi usque ad tertium caelum. Et scio huiusmodi hominem, siue in corpore, siue extra corpus nescio, Deus scit, raptum huiusmodi in paradysum, & audiuit archana uerba, quae non licet homini loqui. Pro huiusmodi gloriabor, pro me autem nihil gloriabor, nisi in infirmitatibus meis. Nam & si uolero gloriari, non ero insipiens. Veritatem enim dicam: Parco autem ne quis me existiment, supra id quod uidet in me, aut audit aliquid ex me. Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae. Angelus Sathang, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogaui, ut discederet à me. Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. Nam uirtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut in habitet in me uirtus Christi.

Libenter enim suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Hoc est dicere, miror cum sapientes sitis, tam facile insipientibus consensisse, & si illos praua praedicatorum libenter audistis, me utilia uobis loquentem multo magis audire debetis, breui reprehensione perstringit, quomodo imperitis doctoribus ad quietem dicendo.

Sustinentes enim, si quis uos in seruitutem redigit. Id est, illos auditis, & illis praebetis obedientiam, qui uos legis uolunt subdere seruituti, uel superbiae sacerdotum, qui in populo Iudaeorum uidebantur exercere dominatum.

Si quis deuorat. Id est, si qui uel conuiujs, uel muneribus uos exhauriunt.

Si quis accipit. Id est, si quis dixerit uerbis adulationis. Accipere enim gratum habere est. Accepta enim illa dicimus, quae nobis grata esse monstrantur. Aut certe à uobis accipit, quod cupiditas eius poposcit, sicut superius dictum est: Deuorat uos in conuiujs, accipit in muneribus, uel accipit, dicit rapit, unde & illae aues, quae rapiunt, accipitres uocantur.

Si quis extollitur. Id est, superbia Iudaica sustinetis, quis uel de scientia uel de generis

neris præsumptione inflatur.

Si quis in faciem uos cædit.) Hoc est, si quis uos etiam præsentibus obiurgat.

Secundum ignobilitatem dico.) Ac si diceret, ignobilem rem facio, ut aliquid de generis nobilitate mihi uindictam. Magna est ignobilitas, si quis filius Dei per regenerationem factus est, de terrena & carnali nobilitate se iactet.

Quasi nos infirmi fuerimus in hac parte.) Id est, quasi nos in hac parte ab illis minus aliquid habeamus, & non magis uobis uera & fortia prædicemus.

In quo quis audeat, in insipientia dico, audeo & ego.) Hoc possum audeo, si uolo. Hic se Apostolis comparat laborum suorum contemplatione.

Hebræi sunt, & ego: Israëlita sunt & ego: Semen Abraham sunt & ego.)

Hoc est, si in hoc gloriantur, quod Hebræi sunt, aut Israëlita, aut semen Abraham, & ego gloriari possum, quia huius sum generis.

Ministri Christi sunt, & ego.) Notandum, quia si quis saltem de Christi ministerio gloriatur, non sapienter gloriatur.

Ut minus sapiens dico, plus ego, in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum & c.) Non dixit tantis prædicauit, sed dimittens omnia præclara facinora, sua mala, quæ tolerauit, enumerat, uel, ut seriem passionum & gloriæ occasiones.

A Iudæis quinquies quadragenas una minus accepi.) Quinq; uicibus tricenæ & nouenas, quasi transgressor legis accepi.

Quod dicit: A Iudæis quinquies quadragenas una minus accepi, significat, se à Iudæis quinque flagellatum, ita tamen, ut nunquam quadraginta, sed una minus feriretur. Præceptum namq; erat legis, ut qui delinquentem uerberarent, ita modum uindictæ temperarent, ut plagarum modus quadragenarium numerum minime transcederet. Quod ita ab antiquis intellectum testatur etiam pictura eiusdem libri, quæ reuerendissimus ac doctissimus uir Cuduinus, Orientalium Anglorum antistes, ueniens à Roma, secum Britanniam detulit. In quo uidelicet libro, omnes pene ipsius Apostoli passionibus siue laboribus, per loca oportuna, erant depictæ, ubi hic locus ita depictus est, quasi denudatus iaceret Apostolus, laceratus flagris, lachrymisq; perfusus, superadditæ autem ei tortor, quadrifidum habens flagellum in manu, sed unam e fidibus in manu sua retentam, tres uero reliquas solum ad feriendum habens exertas. Vbi pictoris sensus facillime patet, quod ideo ternis fidibus eum fecit uerberari, ut unde quadragenarum plagarum numerum completeret, si enim quaternis fidibus percuteret, decies percutiens, quadragenas plagas faceret, si uero ternis ter decies feriens, unde quadraginta plagas impleteret.

Ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum & c.) Potest fieri, quod à Gentibus ista pertulerit, sed hæc in Actibus Apostolorum non omnia reperiuntur, quia nec in Epistolis omnia continentur, quæ in eadem historia scripta inueniuntur.

Quod aut dicit: Semel lapidatus sum, sic habes in Actibus Apostolorum, superuenit quidam ab Antiochia, & Iconio Iudæi, & persuasis turbis, lapidantesq; Paulum, traxerunt extra ciuitatem, æstimantes eum mortuum esse.

Quod autem dicit se esse uirgis cæsum, habes ibi in Actibus Apostolorum, quia cum essent in parte Macedonia, in ciuitate colonia, pro puella quadam habente spiritum Pythonis, quam Paulus sanauit, concurrat plebs aduersus eos, & Magistratus, & scissis tunicis eorum, iusserunt uirgis cædi. Et cum multas plagas ei imposuissent, miserunt eum ad carcerem, & alibi, iussit eum tribunus introduci in castra, & flagellis cædi, & torqueri, & loris adstringi. Pro his & similibus dicit: In carceribus abundantius, in plagis supra modum.

Ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui, in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus.) De genere & Gente Iudæorum dicit, quando facta est concursio populi Iudæorum, & adprehendentes Paulum, trahebant eum extra templum, uel quando Princeps Sacerdotum Ananias præcepit adstantibus sibi, percutere os eius, Nam & gens eius Iudæi queriebant eum occidere,

periculis

Periculis in mari.) Quando nauigantes periclitabantur & impeerunt nauem ad litus, quæ proa fixa manebat immobilis, puppis uero soluebatur à ui maris, & alij natando alij uero in tabulis ferebantur ad litus. Acto. 27.

Periculis in falsis fratribus.) Illi uero de quibus alibi dicit, quia subintroierunt explorare libertatem nostram. Gal. 2.

In labore & crumna, in uigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, & reliqua.) De quibus unum de Actibus Apostolorum testimonium demus, & cū multa ieiunatio fuisset, inquit, & lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quartadecima hodie die expectantes, ieiuni permanetis nihil accipientes, propter quod rogo uos adsumere cibum pro salute uestra, quia nullius uestri capillus de capite peribit, & cum hæc dixisset, sumens panem, gratias egit Deo, & cum fregisset cepit manducare. Acto. 28.

Præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana sollicitudo omnium Ecclesiarum.) Ac si diceret, præter illa quæ iam usitata sunt, & ipsa consuetudine leuiora putantur, quæ sit illa sollicitudo in consequentibus ostendit, dicens: Quis infirmatur, & ego non infirmor? 2. Cor. 11.

Deinde insert aliud facinus præclarum, & in hoc rursus plus passionis aliquid inuenimus, quoniam ipsius facti magnificum dicens: concursus mei quotidiani, easq; superueniret frequenter uidelicet conturbationes. Sollicitudo omnium Ecclesiarum. Non dixit, correctio, quia plus habet de passione quam de uirtute. Quis infirmatur, & non ego? Non dixit corrigo, sed infirmor. Quis scandalizatur, & ego non uor? id est, particeps sum meroris effectus. Si itaq; passiones, magnas habet mercedis, omnibus in passionibus peius & perniciosius est animi defectus atq; tristitia. Io. Chry.

Si gloriari oportet.) Si uolunt gloriari, in his glorientur, in quibus ego, licet coactus, sed quia hæc non habent, ideo in carnalibus gloriantur.

Quæ infirmitatis meæ sunt gloriabor.) Hæc quæ superius dixit, infirmitatis nomine designauit, quod humane infirmitati ista præualeant.

Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi scit, qui est benedictus in secula, quod non mentior.) Rem quasi difficilem dicturus, quod Iudæi contra eum etiam Gentium principes concitassent, ante Dei testimonium implorat, ne uerè hoc iactantiæ putaretur, quod aduersus eum regna surrexerint, & nihil potuerint præualere. Ideo autem numerat hæc, ut ostendat quid intersit, inter ueros & falsos Apostolos.

Damasci præpositus gentis Arethæ Regis, custodiebat ciuitatem Damascenorum, ut me comprehenderet, & per fenestram in sporta demissus sum per murum, & sic effugi manus eius.) Præpositus gentis illius erat, cui regnabat Aretha. Nunquid iam dicemus Paulum mortem timuisse, quam se pro Iesu amore testatur appetere, sed cum in eodem loco minorem sibi fructum adesse conspiceret, & grauem laborem, ad laborem se alibi cum fructu seruaui, fortis etenim præliator Dei teneri intra claustrum noluit, certaminis campum quæsiuit.

Et si gloriari oportet, non expedit quidem.) Nec mihi quidem expedit secum dum humilitatem, sed ut aliqua de me proferam supradicta necessitate compellor.

Veniunt autem ad uisiones & reuelationes Domini.) Ac si diceret, infirmitates meæ sunt, uisiones autem non sunt meæ sed Domini.

Scio hominem in Christo, ante annos quatuordecim, siue in corpore, nescio, Deus scit, raptum huiusmodi usq; ad tertium cælum.) Siue de se dicat, & causa humilitatis, quasi de alio loquatur, siue de alio, utrumq; stare potest.

Sanctus Ambrosius in libro Exameron sic dicit: Vtrum unum sit cælum an plures, contentio est. Dum alij multos esse asserant, alij autem præter unum, alios esse negant, sed in Ecclesiasticis libris, cæli cælorum leguntur, & Apostolus usq; ad tertiam cælum fuisse se intelligit raptum, sed de numero eorum nihil sibi præsumat humana temeritas, fecit autem eos Deus non informes uel confusos, sed ratione quadam ordine suo distinctos. Ambro.

C Ante annos quatuordecim.) Intuere quanta necessitas ei incumbat loquendi, ut quod quatuordecim annos celerauerat, postmodum prodere cogereretur. Quod iterum repetit; Et scio eiusmodi hominem, siue extra corpus, nescio, Deus scit, quoniam raptus est in paradysum, ostendit alteram fuisse uisionem, quæ etiam euidenter apparuit, & cum corpore se crederet fuisse translatum.

Et audiuit archana uerba, quæ non licet homini loqui.) Archana, id est abscondita, quæ nulli fas est dicere, siue quæ impossibile est, humanam enarrare naturam.

Pro eiusmodi gloriabor, pro me autem nihil gloriabor, nisi in infirmitatibus meis.) Siue pro eiusmodi uisione, pro me autem nihil, siue pro mea uirtute, quia non est mea, sed Domini reuelatio, & ideo non mihi, sed Deo gloriam dabo, in infirmitatibus meis, id est, in tribulationibus quas pro Christo sustineo, & ideo labor, qui afflictionibus plenus est, habere potest consolationem, habere non potest uanitatem.

Nam & si uolueris gloriari, non ero insipiens.) Insipiens reperitur, qui remota cordis humilitate, uel de falsa, uel etiam de uera sibi laude blanditur.

Veritatem enim dicam, parcam autem, ne quis me existimet supra id quod uidet me.) Sunt & occulta, quæ possim in ueritate proferre, sed parco, id est, non facio, sufficiens manifesta, etiam si celerentur abscondita. De his me tantum estmet unufquiscque quæ uidet in me, aut audiuit ex me.

Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis mee, angelus Sathanæ.) Celo quidem reuelationes, sed ne me uel in secreto cordis extollant, necessariæ sunt mihi contritiones, quæ me hominem esse commemorant.

Vt me colaphizaret.) Colaphizabat eum sathanas, tribulationes & pericula suscitando, aut incommoda corporis inferendo. Quidam enim dicitur eum dolore capitis laborasse.

D **Propter quod ter Dominum rogauit, ut disceret à me, & dixit mihi:**

Sufficit tibi gratia mea.) Aduertimus etiam sanctos interdum contrarium aliquid postulasse. Simul discimus, quia importuna petitio, uel responsum mereatur, si non fortitur effectum, & Domini dispensatio hoc ipsum, quod aliquando non præstat, intelligitur præstitisse. Sufficit tibi gratia mea, id est, si quam habes, siue quam quotidiana largitate tibi suggero, ac subministro.

Nam uirtus in infirmitate perficitur.) Sicut in sancto Hiob, uel Eleazaro. In sustinenda infirmitate corporea, uirtus animi demonstrat, quæ tentatum probat, & commendat probatum.

Libenter gloriabor in infirmitatibus meis.) Libenter utique postquam prodesse, cognouit quod nocere credebatur.

Vt inhabitet in me uirtus Christi.) Quando de afflictionibus sanctorum laborum crescit cordis humilitas, & spes futuræ retributionis confortat animum, & animam Christi uirtus inhabitat.

EVANGELIUM LVCAE. CAP. VIII.

Cum turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarent ad Iesum, dixit per similitudinem: Exiit qui seminat seminare semen suum. Et dum seminat, aliud cecidit secus uiam, & conculcatum est, & uolucres cæli comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum, fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi audiat. Interrogabant autem eum discipuli eius, quæ esset hæc parabola: Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni

Agni Dei, ceteris autem in parabolis, ut uidentes non uideant, & audientes non intelligant. Est autem hæc parabola: Semen est uerbū Dei. Qui autem secus uiam, hi sunt qui audiunt, deinde uenit diabolus, & tollit uerbum de corde eorum, ne credentes salui fiant. Nam qui supra petram, qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt uerbum, & hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt, & à sollicitudinibus & diuitiis & uoluptatibus uitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum. Quod autem in bonam terram, hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes uerbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

Cum turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarent ad eum, dixit similitudinem: Exiit qui seminat seminare semen suum, Et dum seminat, aliud cecidit secus uiam, & conculcatum est, & uolucres cæli comederunt illud.)

Hanc parabolam Dominus ideo per seipsum exponere dignatus est, ut figurate se loqui innotesceret, rerumque significationes in his etiam, quæ per semetipsum noluit explanare, doceret esse querendas. Sed quia semen, quod uerbum Dei sit, terramque uariam, quod diuersum cor auditorum significet, ipse Dominus aperuit. Saluatorem, quem nobis querendum reliquit, nullum melius, quam filium Dei intelligere possumus, qui exiit seminare semen suum, quia de sinu patris, quò creaturæ non erat accessus, egrediens. Ad hoc uenit in mundum, ut testimonium perhiberet ueritati. Vnde bene iuxta Euangelistas alios, hanc parabolam dicitur, de domo exiisse, mare ad hunc, nauem conscendisse perhibetur, ipsum nimirum situ corporis, quod processu sermonis insinuans. Quæ Dominus exposuit, pia fide suscipienda sunt, quæ autem tacitæ nostræ intelligentiæ dereliquit, perstringenda sunt breuiter. Semen quod secus uiam cecidit, duplici lesura disperit, & à uianibus scilicet conculcatum, & à uolucris rapum. Via est ergo cor sedulo malorum cogitationum transitu attritum atque arefactum, ne uerbi semen exciperet ac germinare sufficiat. Atque ideo qui quidam boni seminis uicinia talis uitæ contingit, pessime cogitationis meatu conculcatum à demonibus eripitur, qui uolucres cæli, siue quia cælestis spiritalisque sunt naturæ, seu quia per aera uolitant, appellantur.

Christus figurate loquitur.

B **Et aliud cecidit supra petram & natum aruit, quia non habebat humorem.)** Petram dicit durum & indomitum cor, ac nullo ueræ fidei uomere penetratum, hoc est, humor ad radicem seminis, quod iuxta aliam parabolam oleum ad lampades uirginum nutriendas, id est, amor & perseverantia uirtutis.

Et aliud cecidit in terram bonam & ortum, fecit fructum centuplum.) Fructum centuplum dicit fructum perfectum, nam denarius numerus pro perfectione semper accipitur, quia in decem præceptis legis custodia continetur. Actiua enim & contemplatiua uita simul in decalogi mandatis coniuncta est, quia in eo & amor Dei, & amor seruari proximi iubetur. Amor quippe Dei ad contemplatiuam uitam, amor uero proximi pertinet ad actiuam. Denarius enim numerus pro semetipsum multiplicatus, in centenarium surgit. Vnde recte per centenarium magna perfectio designatur, sicut de illo qui sua pro Domino terrena reliquit, dicitur: Centuplum accipiet & uitam æternam possidebit. Quia quisquis pro Dei nomine temporalia atque terrena contemnit, & hic perfectionem mentis recipit, ut iam ea non appetat quæ contemnit, & in sequenti seculo ad æternam uitæ gloriam peruenit. Terra ergo bona fructu centuplo fecundatur, quando cor docile uirtutum spiritalium perfectione donatur.

Math. 13.

Hæc dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi audiat.) Quoties hæc admonitiuicula uel in Euangelio uel in Apocalypsi Ioannis interponitur, mysticè esse quod dicitur, querendumque à nobis intentius ostenditur.

Interrogabant autem eum discipuli eius, quæ esset hæc parabola.) Nemo putet finita mox parabola discipulos hæc interrogasse saluatorem, sed ut Marcus ait: Cum esset singularis interrogauerunt eum, hi qui cum eo erant duodecim parabolæ, & dicebat eis: Vobis datum est, nosse mysterium regni Dei & cætera.

C **Cæteri autem in parabolis, ut uidentes non uideant, & audientes non intelligant.** Marcus ita dicit: Illis autem qui foris sunt in parabolis omnia sunt. Ideoq; & nos cum discipulis Christi intremus in sanctuarium Dei, ut intelligamus in nouissima misteriorum regni Dei. Nam qui adpropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius, dicentes eum Palmista: Reuela oculos nostros, & considerabimus mirabilia de lege tua. Recte quippe in parabolis audiunt, & in enigmate, qui clausis sensibus cordis, neq; intrare neq; curant cognoscere ueritatem, obliuiscuntur dominicæ præceptionis: Qui habet aures audiendi audiat.

Qui autem secus uiam, hi sunt, qui audiunt, deinde uenit diabolus & tollit uerbum de corde eorum, ne credentes salui fiant. De hoc semine Marcus ita scribit: Hi autem sunt qui circa uiam, ubi seminatur uerbum, & cum audierint confestim Saranas auferunt. Matheus ita ait: Omnis qui audit uerbum regni, & non intelligit, uenit malus, & rapit, ex quo manifeste docetur eos circa uiam seminatores, qui uerbum, quod audiunt, nulla fide, nullo intellectu, nulla saltem tempore utilitatis occasione percipere dignantur. Porro super petrosa & in spinis, ut Dominus exponit, seminantur, hi qui auditum quidem uerbi & utilitatem probant, & desiderium gustant, sed ne ad id quod probant perueniant, huius uitæ eos uel aduersa terrendo, uel prospera blandiendo retardant, contraq; utraq; damna semen quod acceperat rutari curabat, qui ait: Per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam, ut seductores & ueraces. His ergo tribus terræ generibus seito omnes qui uerbum auditum non faciunt, esse designatos, à quibus omnibus, qui semen acceptum seruat terra bona est. Excipiuntur sane Iudæi & Gentiles, qui nec audire quidem merentur.

Quod autem in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt & à sollicitudinibus, & diuitiis & uoluptatibus uitæ euntes suffocantur & non referunt fructum. Mirum quomodo Dominus spinas diuitiis interpretatus sit, cum ille pungant, istæ delectant.

Et tamen spinæ sunt, quia cogitationum suarum punctiōibus mentem lacerant, & cum usq; ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto uulnere cruentant, quas bene in hoc loco, alio Evangelista testante, nequaquam Dominus diuitias, sed fallaces diuitias appellat. Fallaces enim sunt, quæ nobiscum diu permanere non possunt: fallaces sunt, quæ mentis nostræ inopiam non expellunt. Solæ autem diuitiæ ueræ sunt, quæ nos diuites uirtutibus faciunt. Notandum uero est, quod exponens Dominus dicit: Quia sollicitudines & uoluptates & diuitiæ suffocant. Suffocant enim, quia importunis cogitationibus suis, guttur mentis strangulant, & dum bonum desiderium intrare ad cor non sinunt, quasi aditum flatus uitalis necant. Notandum etiam quod duo sunt, quæ diuitiis iungit, sollicitudines uidelicet & uoluptates, quia profecto & per curam mentem obprimunt, & per affluentiam resoluunt. Res enim contrarij possessores suos, & afflictos & lubricos faciunt. Sed quia uoluptas conuenire cum afflictione non potest, alio quidem tempore per custodiæ suæ sollicitudinem affligunt, atq; alio per abundantiam ad uoluptates emolunt.

Quod autem in bonam terram, hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes uerbum retinent, & fructum afferunt in patientia. Bona terra, ut prædiximus, omnibus tribus terræ, nequaquam uarietatibus contraria facit, & libenter uidelicet semen uerbi suscipiendo, & quod suscipit inter aduersa & prospera patienter ad fructus usq; tempora seruando, aliter bona terra fructum per patientiam reddit, quia scilicet, nulla sunt bona quæ agimus, si non æquanimiter etiam proximorum mala toleremus. Quanto enim quisq; altius profecerit, tanto in hoc mundo inuenit, quod durius portet, quia dum à presenti seculo mentis nostræ dilectio deficit, eiusdem seculi aduersitas crescit, hinc est enim, quod plerofq; certum, & bona agere, & tamen sub graui tribulationum face defudare. Sed iuxta uocem Domini, fructum per patientiam reddunt, quia cum humiliter flagella suscipiunt, post flagella ad requiem sublimiter suscipiunt. Quod uero secundum Matheum dicitur, & fructum afferunt, & facit aliud quidem centum, aliud autem sexaginta. Porro aliud triginta, triginta referunt ad nuptias. Nam & ipsa digitorum coniunctio, & quasi molle osculo se complectens & foederans maritum pingit & coniugem. Sexaginta ad uiduas, eo quod in angustia & tribulatione sint positæ. Vnde & in superiori digito deprimuntur, quantoq; maior est difficultas, ex parte quondam uoluntatis inlecebris abstinere, tanto maius & præmium. Porro centesimum numerus quæso dili-

Mat. 4.
Matth. 13.

1. Cori. 6.

Greg.

Fallaces diuitiæ.

Triginta

Sexaginta.

A diligenter lector adrende. A sinistra transferuntur in dextram, & isdem quidem digitus, sed non eadem manu, quibus in leua manu nuptæ significantur, & uiduæ circulum faciens, exprimit uirginitatis coronam. Aliter, fructum tricesimum uerbum profert, quod fidem sanctæ trinitatis ædificat. Sexagesimum, quod operis perfectionem docet, quia sex dies sunt in quibus oportet operari. Centesimum, quod ad dexteram regni uitam prædicat æternam.

CONCORDIA. Verbum ueritatis Corinthij ab Apostolis acceperant, sed hoc falsarijs consentiendo perdididerant, quos Apostolus increpans ait: Miror cum sapientes sitis, cur libenter insipientibus consentitis. Quibus Euangelica bene concordat sententia, ubi ait: Venit diabolus & tollit uerbum de corde eorum.

IN QVINQVAGESIMA EPIST.
beati Pauli Apostoli ad Corinth. capite. XIII.

Silinguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum uelut es sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim omnia mysteria, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Caritas patiens est, benigna est. Caritas non emulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem ueritati. Omnia sufferet: omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet, caritas nunquam excidet. Si te prophetia euacuabitur, siue lingue cessabunt, siue scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autem uenerit quod perfectum est, euacuabitur, quod ex parte est. Cum essem paruulus loquebar, ut paruulus, sapiebam ut paruulus, cogitabam ut paruulus. Quando autem factus sum uir, euacuauit quæ erant paruuli. Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum. Nunc autem manent, fides, spes, caritas, tria hæc, maior autem his est caritas.

Silinguis hominum loquar & angelorum. In his locis hoc studet Apostolus, ut quia nonnulli magno desiderio requirebant dona linguarum, ut illis benignitatem præferat charitatis, qua in proximi charitate proficeret, quia signa propter infideles dantur, charitas uero angelos immitatur.

Factus sum uelut es sonans. Id est, quod non pertinet ad aliquid animæ commo-

Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia & omnem scientiam. Prophetia quæ futura pronuntiat, scientia mysteriorum, quæ occulta aperit scripturarum, hæc magna per se sunt, sed charitati comparata, ita & meritis post ponuntur, ut sine ea diu nequeant possideri, ita ergo sine charitate parum utilia inueniuntur. Caritas uero intra se etiam ista complectitur, non mirum est, si charismatum partibus præferatur, quæ uirtutum perfectio & legis est plenitudo, sicut legimus: Plenitudo legis, est dilectio, & iterum: Dilectio proximi malum non operatur, sine hac quælibet fides habere peruerantiam non potest, & quia finem bonorum in se non habet, in fine deficiet.

Et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem non habuero nihil sum. Hic intelligitur magna fides esse, quæ in Euangelio grano sinapis comparatur, quod non propter modicitatem, sed propter integritatem, uel uigorem adpositum

Centum.

du

cl

propheta.

C est. Notandum quod inter cætera etiam omnis fides, quæ montes transferat, sine charitate non proficit.

Erft distribuero in cibos pauperum, omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatē autem non habuero, nihil mihi prodest.) Distributio facultatum, & contemptio facultatum, & contemptus præsentium etiam penes gentiliū Philosophos iuuenitur, & nonnulli Paganorum corpus ignibus propter humanam gloriam tradiderunt. Si ergo ira contra proximum uel malitia in corde teneatur martyri gloria adiri potest, consummari non potest. Sicut in Euangelio legimus: Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, Nonne in nomine tuo prophetauimus, & in tuo nomine uirtutes multas fecimus, uel tunc dicam illis: Discidite à me omnes, qui operamini iniquitatem, isti ergo labores suos, uel dilectione neglecta, uel uanitate suscepta, uel subsequente operum iniquitate perdidierunt.

Mat. 7.

Charitatis
fructus.

Charitas patiens est.) Modo singillatim describit ipsa membra, & species charitatis. Sicut qui diligunt filios, omnes eorum patienter portant iniurias, ita qui uel proximum uel Deum diligit, nullius superatur iniurijs.

Charitas non æmulatur.) Aemulatio & imitatio & inuidia intelligitur. Imitatio ubi ait: Aemulamini charismata meliora. Hic autem pro inuidia dicit: Charitas non æmulatur, id est, nulli inuidet. Nemo enim illi, quem uere diligit, inuidit cuiuscumque cum gloria uideat uel honoris, sed omnem eius felicitatem, quasi suam libenter amplectitur.

Non agit perperam.) Perperā dicitur nō recta, sed peruersa, quod charitas non agit, quia omnia secundum ordinem facit, & omne uitium foras penitus excludit.

Non inflatur.) Id est in superbiam, quæ mater est uitiorum, non extollitur, quia plenitudinem studet possidere uirtutum.

Vulg.

D

Modus iste locutionis considerandus est diligenter. Non enim per se ipsa charitas, aut non emulari poterit, aut non inflari, sed omnis homo, qui eiusdem sit particeps charitatis, nō inflatur neque æmulatur, reuera, ut ipsius charitatis dono ditatus. Eo modo locutionis, alibi utitur Apostolus dicens: Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficermur iustitia Dei in ipso, dum non iustitia credentes efficiamur, sed participes iustitiæ, hoc est, iusti per fidem inueniamur in Christo. Peccatum uero dicit, sacrificium pro peccato, ut Elaias ait: Peccata populi mei comedent, id est, oblata in sacrificium pro peccato.

Non est ambitiosa.) Ambitiosus dicitur superbus, eo quod honores ambiat, quod charitas non est, quia maior alijs esse, non ambit quæ summū gradum in humilitate cōstituit.

Non quærit quæ sua sunt.) Id est, nō cogitat tantum, quod sibi utile est, sed quod alijs utiliter seruiendo ministret.

Non irritatur.) Id est, alienis iniurijs prouocata, quia ab eo quem diligit prouocari non potest, nec ad aliquam passionem moueri.

Non cogitat malum.) Non solum nō facit, sed ne cogitat quidem. Magna uirtus est charitas, quæ malum etiam à sensu cogitationis excludit.

Non gaudet super iniquitatem.) Id est, contristatur si aliquem uel fecisse iniquitatem uel pertulisse conspexerit.

Congaudet autem ueritati.) Id est, uel de bonis operibus, uel de fide & ueritate cōgaudet cuius bonum uidet à proximo possideri.

Omnia suffert &c.) Leuem enim ducit proximi sui culpam dum aut emendationē eius expectat, aut mercedem sibi de longanimitate promittit.

Charitas nunquā excidit.) Non excidit dicit, id est, elapsa non est, uel non excessit, ipsa enim sola permanet in futurum, uel certe, quia uera est, non mutabitur uel finitur.

Sive Prophetiæ euacuabuntur & rel.) Ista quæ ad homines pertinent consummabuntur, illa, quæ ad affectum proximi & ad charitatem Dei proficit, permanebit.

Ex parte enim cognoscimus & ex parte prophetamus.) Nunc non omnia scimus, nec omnia prophetamus, & sic ista destruuntur, ut proficiant, per ista enim ad illa uenimus

nemus, ac sic euacuabuntur, dum umbram ueritas & spem res ipsa submouerit.

A Cum autem uenerit quod perfectū est, euacuabitur quod ex parte est.) Ex parte est, quod in speculo & in enigmate affectu desiderantis inquiritur. Perfectum est, quando id quod in expectatione promittitur, sanctis in possessione donatur.

Quod certe uetus à noua lege perpeffa est, nec tamen continuo aduersus nouæ legis loquitur dignitatem, cum tamen nobis cælorum regno potentibus, illam quoque cessaturam esse dicamus, sed quamuis maiora succedant, hanc tamen nihilominus confitemur, ubi quæ ampliora sunt præmia & eminentior sancti spiritus gratia, consequenter requiruntur etiam maiora certamina.

Io. Chry.

Cum essem paruulus loquebar, ut paruulus.) Exemplo carnalis incrementi, spiritualis uult monstrare profectum.

Primaf.

Sic ergo hominum mirabilium in hac uita prophetia ita comparanda est illi uitæ, quasi paruuli ad iuuenē. Vidit tamē Heliseus accipientē munera seruum suum, ubi ipse non erat. Ita cum uenerit quod perfectum est, nec iam corpus corruptibile adgrauauerit animam, nihil impediēt, illis sanctis ad ea quæ uidentia sunt, oculi corporei.

Ambro.

Quādo factus sū uir, etiaquauit ea quæ erāt paruuli.) Offendit quomodo euaquantur illa quæ superius memorauit, quasi paruuli qui non possumus serenissima cordis acie perfectæ lumen perspiciere ueritatis.

Primaf.

Videmus nunc per speculum.) Id est, in figura & per speculū fidei & per intellectum legis quasi, imaginem rerum uidemus.

In enigmate.) Aenigma est obscura parabola, quæ difficile intelligitur, sicut nomine speculi imaginem uoluit intelligi, ita nomine enigmate, quamuis similitudinem, tamen obscurem, & ad perspicendum difficilem uoluit intelligi. Nomen quippe non sonaret enigmate, si esset facilitas uisionis.

Amb.

Aenigma.

speculum.

Tunc autem facie ad faciem.) Id est, cum ante oculos præsentata fuerint quæ sperantur.

B Tunc autem cognoscam sicut cognitus sum.) Sicut me perfecte nouit Deus, ita tunc ego, quæ sunt Dei, mentis capacitate cognoscam.

Nunc autem manent, spes, fides, charitas, tria hæc.) Fides in spem proficit. Spes uero ad charitatem. In præsentī uero tria sunt, in futuro, sola charitas sanctorum & angelorum & Dei, quicquid fides & spes promiserat, consummabit, Maius ergo est, quod semper erit, quàm quod aliquando cessauit.

EVANGELIUM LUCÆ. CAP. XVIII.

A Sumpsit Iesus duodecim discipulos suos, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis: Tradetur enim gentibus & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur. Et postquam flagellauerint, occident eum, & tertia die resurget. Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat uerbum istud absconditum ab eis, & non intellexerunt quæ dicebantur. Factum est autem cum appropinquaret Hiericho, cæcus quidam sedebat secus uiam mendicans. Et cum audiret turbam præterentem, interrogabat quid hoc esset. Dixerunt autem ei, quod Iesus Nazareus transiret. Et clamauit dicens: Iesu fili Dauid miserere mei. Et qui præibant, increpabant eum ut taceret. Ipse uero multo magis clamabat: Fili Dauid, miserere mei. Stans autem Iesus, iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset interrogauit eum, dicens: Quid tibi uis faciam? At ille dixit: Domine, ut uideam. Et Iesus dixit illi: Respice, fides tua te saluum fecit. Et concessit illi, & sequebatur illum

Cur illum, magnificans Deum, Et omnis plebs, ut uidit, dedit latidem Deo.

Adsumpfit autem Iesus duodecim & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolimam, & consummabuntur omnia quae scripta sunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur & flagellabitur, & conspuetur, & postquam flagellauerint occident eum, & die tertia resurget.)

Greg. Praeuidens saluator, ex passione sua discipulorum animos perturbandos, eis longe ante, & eiusdem passionis poenam, & resurrectionis suae gloriam praedicit, ut cum morientem, sicut praedictum esse cernerent, etiam resurrecturum non dubitarent.

Beja. Praeuidens etiam quosdam haereticos in Ecclesia futuros, qui Christum dicerent, legi prophetarum docuisse contraria, aliumque Veteris Testamenti atque alium noui Deum esse credendum, ostendit. Prophetarum praesagia non alio magis quam ad suae dispensationis, quam pro nobis temporarie suscepit, intendit esse mysterium, adeo ut consummatio sit prophetiae suae passionis, & posterioris gloriae celebrata perfectio. Nec non & paganorum dementia, quae eius crucem derident, aperitissime confutat, quando proxima suae passionis & tempus, quasi futurorum praesentis ostendit, & locum quasi mortis inrepidus adiungit.

D Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat uerbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quae dicebantur.) Legimus in Euangelio secundum Iohannem, dicente Domino: Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum, & respondisse turbam atque dixisse: nos audiuimus ex lege, quia Christus manet in aeternum, & quomodo tu dicis: oportet exaltari filium hominis? Quid est ergo, quod discipuli toties sibi replicatū do minicæ passionis archanum intelligere nequeunt, & Iudaei ad unum uerbum, & tam obscure positum, ut hoc expositione dignum Euangelista ducat, hoc autem dicebat, inquit, significans qua morte esset moriturus, mox quia crucis exaltatio significetur intelligunt. Nisi quia discipuli, cuius uitam maxime uidere desiderabant, eius mortem audire non poterant, quem non solum hominem innocentem, sed & Deum uerum sciebant, hunc nullatenus mori uel posse putabant, & quia per parabolas eum saepe loquentem audire consueuerant, quoties aliquid de sua passione dicebat, hoc non ita, ut sonabat intelligendum, sed amore dicente, ad aliud quid allegorice referendum esse credebant. Iudaei uero qui, quia in eius necem conspirauerant, quicquid de sua passione uel cruce loquebatur, intelligebant. Hoc enim loquebatur, quod ipsi sumopere, & fieri optabant, & perficere satagebant, sicque miro & inusitato modo idem subeundae crucis Sacramentum, quod fidelibus amor abscondit, infidelibus inuidia pandit.

Factum est autem, cum adpropinquaret Hiericho, caecus quidam sedebat secus uiam mendicans, & cum audiret turbam praeteruentem &c.)

Greg. Caecus iste per allegoriam genus humanum significat, quod in parente primo à Paradysis gaudijs expullum, claritatem supernae lucis ignorans, damnationis suae tenebras patitur, sed cum Hiericho adpropinquare Iesus dicitur, caecus illuminatur. Hiericho quippe interpretatur Luna. Luna autem in sacro eloquio pro defectu ponitur carnis, quia dum mensuris momentis de cret, defectum nostrae mortalitatis designat. Dum igitur conditor noster adpropinquat Hiericho, caecus ad lumen redit, quia dum diuinitas defectum nostrae carnis suscepit, humanum genus lumen, quod amiserat recepit, qui uidelicet caecus recte & iuxta uiam sedere, & mendicans esse describitur. Ipsa enim ueritas dixit: Ego sum uia. Ergo, qui aeternae lucis claritate nescit, caecus est. Sed si iam in redemptorem credit, iuxta uiam sedet, si autem iam credit, sed ut aeternam lucem recipiat, rogare dissimulat, atque a precibus cessat, caecus quidem iuxta uiam sedet, sed minime mendicat. Si uere credit, & exorat, & iuxta uiam, sedet caecus, & mendicat.

Et clamauit dicens: Iesu fili Dauid miserere mei. Et qui praebant, increpabant eum, ut taceret, ipse uero multo magis clamabat, fili Dauid miserere mei.) Quid isti designant, qui Iesum uenientem praecedunt, nisi desideriorum carnalium turbas, tum uelut quae uitiorum, qui priusque Iesum ad cor nostrum ueniat, temptationibus suis, cogitatione nostram dissipant, & uoces cordis in oratione perturbant. Saepe namque dum conuerti ad Deum.

A Deum post perpetrata uicia uolumus, dum contra haec eadem exorare uitia, quae perpetrati sumus, conamur, occurrit cordi fantasmatata peccatorum quae fecimus, mentis nostrae aciem reuerberant, confundunt animum & uocem nostrae deprecationis praemunt, sed quae turbae increpant ut taceat, magis ac magis clamat. Quia, quanto grauiori tumultu cogitationum carnalium praemimur, tanto orationi insistere ardentius debemus.

Stans autem Iesus, iussit illum adduci ad se.) Ecce, stat qui ante transiebat, quia cum adhuc turbas fantasmatum in oratione patimur, Iesum aliquatenus transeuntem sentimus. Cum uero orationi uehementer insistimus, stat Iesus, & lucem restituit, quia Deus in corde signatur, & lux amissa reparatur.

Et cum adpropinquasset, interrogauit illum dicens: Quid tibi uis faciam, at ille dixit: Domine, ut uideam.) Nunquid qui lumē reddere poterat, quid uellet caecus ignorabat? sed peti uult hoc, quod & nos petere & se concedere pronoscit. Importune namque ad orationem nos amonet & tamen dicit: Scit namque pater uester, quid opus sit uobis atque petatis eum. Ad hoc ergo requirit, ut petat. Ad hoc requirit, ut nos ad orationem excitet, unde & caecus protinus adiungit: Domine, ut uideam. Ecce caecus à Domino non aurum, sed lucem quaerit, paruipendit extra lucem aliquid quaerere, quia & si habere caecus quod libet potest, sine luce non potest uidere quod habet. Initemur ergo eum, quem & corpore audiuiimus & mente saluatum, non falsas diuitias, non terrena dona, non fugitiuos honores à Domino, sed lucem quaeramus. Nec lucem quae loco concluditur, quae tempore finitur, quae noctium interruptione uariatur, quae à nobis communiter eum pecoribus cernitur, sed lucem quaeramus, quam uidere cum solis angelis possumus, quia nec initium inchoat, nec finis angustat. Ad quam profecto lucem uia fides est. Unde recte & illuminando caeco protinus respondetur: Respice, fides tua te saluum fecit. Si ergo, fratres charissimi, caecitatem iam nostrae peregrinationis agnoscimus, si credendo in redemptoris nostri mysterio, iuxta uiam sedemus, si exorando quotidie ab autore nostro lucem petimus, si eandem lucem, iam per intellectum uidendo, illuminati post caecitatem sumus, Iesum quem mente cernimus, opere sequamur, & eius uestigia imitando tenemus. Iesum enim sequitur, qui imitatur. Hic namque dicit: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Sequere enim dicitur, imitare. Hic rursum ammonet, dicens: Si quis mihi ministrat me sequatur. Si ergo retributionis gaudium in peruentione quaerimus, poenitentiae amaritudinem in uia tenemus. Sicque fit, ut non solum nostra in Deum uita proficiat, sed haec ipsa nostra conuersatio ad laudem Dei & alios accendat. Unde illic subdit: & omnis plebs, ut uidit, dedit latidem Deo.

B CONCORDIA. In hoc istarum duarum sit concordia lectionum, quia ambae de illuminatione faciunt mentionem, una de carnis oculis egeat, alia uero de spiritalibus oculis mentis, dicens: Nunc uidemus per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem.

IN INITIO QVADRAGESIMAE. EPIST. BEATI PAV.

li Apost. 2. ad Corinth. Cap. 6.

Ortamur uos, ne in uacuum gratiam Dei recipiatis. Ait enim: Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Nemini dantes ullam offensionem, ut non uituperetur ministerium nostrum. Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut dei ministros. In multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in uigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in uerbo ueritatis, in uirtute Dei. Per arma iustitiae dextris & à sinistris. Per gloriam & ignobilitatem. Per infamiam, & bonam famam, ut seductores & ueraces. Sicut qui ignoti & cogniti, quasi morientes, & ecce uiuimus. Ut castigati & non mortificati. Quali tristes, semper autem gaudentes, sicut egeni, multos autem locupletantes. Tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.

Hor.

Primaf. **C** Hortamur uos ne inuacuum gratiam Dei recipiatis.) In uacuum Dei gratiam recipit, qui uocatus in Christo, uetera adhuc legis instituta fecerat.

Ait enim, tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te.) Tempus acceptum, & dies salutis in hac uita est, sicut ait saluator: Ambulate dum lucem habetis, ne tenebrę uos comprehendant, quia in illo seculo nulla emendatio esse potest, sicut legimus: Quoniam non est in morte qui memor sit tui.

Psal. 6.
Hiero.

Modo solum possumus inuenire salutem, quia iuxta Prophetę testimonium: in inferno nemo consistebit.

Primaf.

Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.) Sicut alibi: Ergo dum tempus habemus operemur quod bonum est. Dies autem dicitur hæc uita, quia apta est ad operandum, & concluditur in nocte iudicij, quę est tenebrę, in qua nemo poterit operari. Hęc uita & cęta dicitur, in cuius comparatione, formicę ad præfens laborare dicuntur, & hyemem sperare uenturam.

Hiero.

Nemini dantes ullam offensionem.) Nemo nostro offendatur exemplo, ne non tam nostrum uicium putetur esse quàm legis.

Primaf.

Id est, ne forte infideli per nostram negligentiam desiruamus, & in quo displicuerimus, religionis magis ac legis nostrę uitium esse diiudicent, & hi qui emuli sunt per hominis delictum, regulę nostrę, sanctum uituperent institutum.

Ut non uituperetur ministerium nostrum.) Id est, non displiceat in aliquantibus, & paucorum culpam etiam boni incurere uideantur offensam.

Sed in omnibus exhibeamus nos metipfos.) Qui ad uirtutem prouocat appetitum uirtutis, ipse nobis misericorditer ministrat, quam si concupiscimus ab ipso, qui eam excoli præcipit adiuuamur.

Sicut Dei ministros.) Dei ministri, Deo debent in omnibus ministrare, & opere cognosci ueri Dei esse cultores, & sicut ille à malis patitur blasphemari, & in presenti uita, etiam ingratis sua non denegat beneficia. Ita nos non uincamur malis, sed uincamus in bono malos.

Hiero.

In multa patientia.) Non in parua, nec in modica, sed in multa.

D

In tribulationibus.) Omnis læsio tribulatio dicitur.

In necessitatibus.) Id est, omne quod necesse est, sic feramus, ut necesse est.

In angustijs.) Angustia, est omnis egentia.

In plagis, in carceribus) Hoc nos hortatur pati, si necesse fuerit pro Christo, quod & ille passus est, quando concurrat plebs, & magistratus aduersus eum, & multis uirgarum plagis inpositis miserunt in carcerem.

In seditionibus, in laboribus, in uigilijs.) Non modica, hoc loco patientię membra describit, in exercitijs enim laborum non minus mentis uigilię debent esse, quàm corporis.

Ambro.

In ieiunijs.) Necessaria animę nostrę sunt ieiunia, sicut uulneribus medicina. Mediam enim conferunt uitę perpetuę, ita tamen, ut duarum rerum testimonio commendentur, id est, oratione & misericordia.

Hiero.

In castitate, in scientia) Sicut enim necessaria nobis est castitas corporis, ita & mētis. Illa enim est uera castitas, quę nec mente polluitur, nec opere, quę etiam nobis scientiam præfiat pro merito puritatis. Et notandum quod scientia species uirtutis sit, si ex ea quisq; erudiat, non infletur.

In longanimitate.) Id est, in sustinentia longa, longanimitas autem dicitur, in sustinendis aduersitatibus animi sortitudo.

In suauitate.) Suauitas autem est, si nulli ex uerbis nostris amaritudinem generemus, & illud eiusdem Apostoli compleamus: Omnis amaritudo, & clamor, & blasphemia tollatur à uobis cum omni malicia, & dicamus illud sapientię testimonium: Fauces eius dulcedines, & rorius desyderio.

In spiritu sancto.) Id est, ut hæc habentes, dignos nos habitatione eius cordis sinceritate faciamus.

In

A In charitate non ficta.) Tunc non ficta est charitas, si omnia quę nobis fieri uolumus, alijs faciamus. Sicut ait Apostolus Ioannes: Non diligamus uerbo, nec lingua, sed opere & ueritate. In hoc quoq; non ficta est charitas, si delicta & culpas benigno affectu in fratribus castigemus.

Charitas non ficta.

Totam magnitudinem & altitudinem diuinorū eloquiorum secreta possidet charitas, quæ Deum proximumq; diligimus, hæc in aduersitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis, in bonis operibus hylaris, in temptatione tutissima, inter ueros fratres latissima, inter falsos pacientissima.

Ambro.

In uerbo ueritatis.) Verbum & ueritas Christus est, quem apte & competenter ex lege, in cuius misterijs absconditus est, proferre debemus.

In uirtute Dei.) Id est, in uirtute Christi, aduersus diabolum dimicemus, qui per arma iustitię & legis diabolum superauit.

Per arma iustitię à dextris & à sinistris.) Omnes enim qui ad uitę aditum tendimus, & ex dextro & sinistro latere habere arma debemus. A dextro igitur arma habet, quem prospera non extollunt. Ad sinistram, quem aduersa non desiciunt. Ex utraq; enim parte portabat Paulus arma, cum diceret: Per arma iustitię à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem. Non hęc aduersa frangebant, non prospera in mentis tumore subleuabant. A dextris & à sinistris gestabat arma, qui & in aduersitate fortis, & in prosperitate humilis permanebat. Ut ergo à dextris & à sinistris arma gestentur, semper ad esse nostris mentibus debet, & in aduersis fiducia, & in prosperis timor. Ne aut aduersa in desperationem pertrahant, aut prospera animū in sui fiduciam extollant.

Grego.

Per gloriam & ignobilitatem.) Id est, per gloriam uirtutū, & ignobilitatem flagellorum, despectuorum & carcerum.

Primaf.

Per infamiam & bonam famam.) Omnia hæc per patientiam æqualiter suscipiamus, nec extollant nos laudantes, nec desiciant detrahentes. Quia necesse est, non nunq; utrosq; mentiri. Nos uero ad conscientiam respicientes, non debemus plus alijs de bonis nostris quàm nobis ipsis credere.

B

Ut seductores & ueraces) Quare seductores? Quia docent hominem dispicere, quod habet, & sperare quod non habet: quæ oculis exposita sunt, auerfis & ex clausis sensibus, præterire: & quæ ab oculis remota sunt, inexplēbilibus desyderijs explicare. Dicendo: seductores & ueraces exposuit infamiam, & bonam famam, quia ab alijs seductores, ab alijs uero, non solum ueraces, sed & propter uirtutum opera, Dñi uocabantur. Non ergo mirum, si Apostoli seductores dicebantur, cū de ipso Domino alij dicebant, quia bonus est, alij nō, sed seducit turbas.

10am. 7.

Sicut qui ignoti & cogniti.) Ignoti quidem perfidis & ingratis. Cogniti autem fidelibus atq; iustis.

Quasi morientes, & ecce uiuimus.) Hoc usq; ad desperationem uitę perueni- entes, sicut quando lapidatus putabatur mortuus, ille uero surrexit & docebat in Liferis.

Acto. 13.

Ut castigati & non mortificati.) Sicut legimus: Castigans castigauit me Dominus, & morti non tradidit me. Castigare enim, & uerbis & uerberibus, dicimus, sicut Pilatus de Domino ait: Castigatum eum dimittam, id est, uerberibus flagellatum.

Psalm. 117.

Quasi tristes, semper autem gaudentes.) Tristes seueritate uultus uero, corde etiam in tribulationibus pro munerationis expectatione gaudentes, scriptum est enim: Tristitia uestra conuertetur in gaudium.

10am. 16.

Quisquis somniti indicat, addit: Quasi. Quasi loquebar, quasi equitabam, totum quasi, qui cum uigela uerit non inuenit quod uidebat. Itaq; modo qui ad lætitijs sæculares oculos aperit, transit. Quasi ipsorum, & uenit uerum ipsorum. Quasi ipsorum est felicitas seculi, uerum ipsorum poena est. Nostrum Quasi tristitia est, gaudium non est quasi. Non enim dixit Apostolus: Quasi gaudentes.

Ambro.

Sicut egentes, multos autem locupletantes.) In hoc ipso quod egemus nos, in alijs abundamus, dum per nos elemosinę fit. Siue terrenis egentes, alios cœlestibus facimus locupletes: quasi tristes dicit, & sicut egentes, ut ostenderet, ista uera mala non esse, sed quasi umbras & imagines passionum ad comparationem præmij sempiterni.

g

Tanq̄

C Tanq̄ nihil habentes.) Sicut dicit Salomon: Eius qui f̄ fidelis, totus m̄dus d̄nitiar̄ f̄ est. Nemo plus habet, q̄ quinnullo indiget. Ille nullo indiget, qui p̄ter necessaria nihil requirit.

EVANGELIVM MATTHAEI CAP. I III.

DVctus est Iesus in desertum a spiritu, ut tentaretur a diabolo. Et cum ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esurijt. Et accedens tentator, dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Qui respondens, dixit: Scriptum est: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, & statuit eum supra pinnaculū templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptū est enim: Quia angelis suis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. At illi Iesus: Rursum scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum. Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit illi: Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me. Tunc dixit ei Iesus: Vade sathanas. Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adoras, & illi soli servies. Tunc reliquit eum diabolus, & ecce angeli accesserūt & ministrabant ei.

Gregor.

DVctus est Iesus in desertum ab spiritu, ut tentaretur a diabolo.) Dubitari a quibusdam solet, a quo spiritu sit Iesus ductus in desertum, propter hoc quod subditur: Adsumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, & rursum: Adsumpsit eum in montem excelsum. Sed vere & absq̄ ulla questione convenienter accipitur, ut a sancto spiritu in desertū ductus credatur, ut illic eum suus spiritus duceret, ubi hunc ad tentandum spiritus malignus inveniret, sed ecce cum dicitur: Deus homo vel in excelsum montem, vel in sanctam civitatem a diabolo adsumptus, mens refugit humana, hoc audire aures expauescunt. Qui tamen non esse incredibilia ista agnoscimus, si in illo & alia facta pensamus. Certe iniquorum omnium diabolus est caput, & huius capitis membra sunt omnes iniqui. An non diabolus membrum Pilatus an non diabolus membra Iudæi persequentes, & milites crucifigentes fuerunt? Quid ergo mirū, si se ab illo permittit in montem duci, qui se pertulit etiam a membris illius crucifigi? Non est ergo indignum redemptori nostro, quod tentari voluit, qui venerat occidi. Iustus quippe erat, ut sic tērationes nostras, suis tērationibus vinceret, sic & mortē nostrā venerat sua morte superare.

Tribus modis
fit tentatio.Tentatio foris
non intus fit.

Sed sciendū nobis est, quia tribus modis tentatio agit, suggestionē, delectationē, consensu, & nos cum tentamur, plerūq̄ in dilectione, aut etiā in consensu labimur, quia de carnis peccato propagati in nobis ipsis etiam gerimus, unde certamina toleramus. Deus vero, qui in utero virginis incarnatus, in mundum sine peccato venerat, nihil contradictionis in semetipso tolerabat, tentari ergo per suggestionem potuit, sed eius mentem, peccati delectatio non momordit. Atq̄ ideo omnis diabolica illa tentatio, foris non intus fuit, sed si ipsum ordinem tentationis eius aspiciamus. Pensemus, quanta magnitudine nos a tentatione liberamur. Antiquus hostis contra primum hominem, parentem nostrum, in tribus se tentationibus erexit. Quia hunc videlicet gula, vana gloria, & avaritia tentavit, sed tentando superavit, quia sibi eum per consensum subdidit. Ex gula quippe tentavit cum cibum ligni veterum ostendit, atq̄ ad comedendum iussit. Ex vana autem gloria tentavit, cum diceret: Eritis sicut Dīj. Et ex profectu avaritiæ tentavit, cum diceret: Sciens bonum & malum. Avaritia enim non solum pecuniæ est, sed etiam altitudinis. Recte enim avaritia dicitur, cum supra modum sublimitas ambitur. Si enim non ad avaritiam honoris rapina pertineret, nequaquā Paulus de unigenito filio diceret, non rapinam avari tratus est, esse se equalem Deo. In hoc ergo diabolus parentē nostrum ad superbiam traxit, quod cum ad avaritiam sublimitatis excitavit. Sed quibus modis primum hominem stravit, eisdem modis secundo homini tentato, subcubuit. Per gulam quippe tentavit eum, qui dicit: Dic ut lapides isti panes fiant. Per vanam gloriam tentavit, cum dicit: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Per sublimitatis avaritiam tentavit, cū regna omnia mundi ostendit, dicens: Hæc omnia tibi da-

bo,

Abo, si procidens adoraveris me. Sed eisdem modis a secundo homine vincitur, quibus primum hominem se vicisse gloriatur, ut a nostris cordibus ipso aditu capto exeat, quo nos aditu intro missos tenebat. Sed est aliud, fratres charissimi, quod in hac tentatione Dominica cosyderare debemus. Quia tentatus a diabolo Dominus, sacri eloquij præcepta respondit. Et qui eo verbo quod erat, tentatorem suum mergere in abyssum poterat, virtutem suæ potentiae non ostendit. Sola divinae scripturae præcepta dedit, quatenus suæ nobis patientiae præberet exemplū. Ut quoties ad pravis hominibus aliquid patimur, ad doctrinā excitemur, potius quàm ad vindictam. Pensate quanta est patientia Dei, quanta impatientia nostra. Nos si iniurijs, aut aliqua læsione provocamur, furore permoti, aut quantum possumus nosmetipsos ulciscimur, aut quod non possumus facere, minamur. Ecce aduersitatem diaboli Dominus pertulit, & nihil ei, nisi mansuetudinis verbum respondit. Portat quem puniri poterat, ut hoc in laude eius altius crederet, si hostem suum non extinguendo, sed interim patiendo superaret. Notandū vero quod subditur: Quia recedente diabolo angeli ministrabat ei. Ex qua re quid aliud, quàm unius personæ utraq̄ natura ostenditur. Quia & homo est, quem diabolus tentat, & eisdem ipse Dominus est, cui ab angelis ministratur. Cognoscimus igitur in eo naturam nostram, quia nisi hunc diabolus hominem cerneret, non tentaret. Veneremur in illo divinitatem suam, quia nisi super omnia Deus existeret, ei nullo modo angeli ministrarent.

Pravi homi-
nes ad doctri-
nam non vindi-
cā nos inuicē

BEt cum ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.) Sed quia his diebus, quadragiesimæ lectio congruit. Nam quadraginta dierum abstinentiam nostri redemptoris audiuius, qui quadragiesimæ tempus inchoamus, discutendum nobis est, cur hæc ipsa abstinentia per quadraginta dierum numerum custoditur. Moses enim, ut legem acciperet secundo, diebus quadraginta ieiunavit. Helias in deserto quadraginta diebus abstinitit. Ipse autor hominum, ad homines veniens, quadraginta diebus nullum omnino cibum sumpsit. Nos quoq̄ in quantum possumus, annuo quadragiesimæ tempore carnem nostram per abstinentiam affligere conamur. Cur ergo in abstinentia quadragenarius numerus custoditur? Nisi quia virtus decalogi per libros quatuor sancti Euangelij implet. Denarius etenim quater ductus in quadragenarium surgit, quia tunc decalogi mandata perficimus, cum profecto quatuor libros sancti Euangelij custodimus. Ex qua re sentiri & aliud potest. In hoc enim mortali corpore ex quatuor elementis subsistimus, & per voluptates eiusdem corporis præceptis Dominicis contra imus. Præcepta autem Dominica, per catalogū sunt accepta. Qui ergo per carnis desideria, decalogi mandata contempsimus, dignum est, ut eandem carnem quater decies affligamus. Quamuis de hoc quadragiesimæ tempore, est adhuc aliud quod possit intelligi. Præteriti etenim die, usq̄ ad Paschalis solemnitatis gaudia, sex ebdomadae veniunt. Quarū videlicet dies quadraginta & duo sunt. Ex quibus, dum sex dies Dominicæ abstinentia abstractuntur, non plus in abstinentia, quàm triginta & sex dies remanent. Dum vero per trecentos & sexaginta dies annus ducitur, nos autem per triginta & sex affligimur, quasi anni nostri decimas Deo damus. Ut qui nobis metipsis per acceptum annum uiximus, auctori nostro nos in eius decimis per abstinentiam mortificemur. Vnde, fratres charissimi, sicut offerre in lege subemini decimas rerum, ita ei offerre contendite & decimas dierum. Vnusquisq̄ in quantum virtus suppetit, carnem maceret, eiusq̄ desideria affligat, concupiscentias turpes interficiat, ut, iuxta Pauli uocem, hostia uiua fiat. Hostia quippe & immolat & uiua est, quando & ab hac uita homo non deficit, & tamen se a carnalibus desiderijs occidit. Caro nostra traxit ad culpam, afflicta reducat ad ueniam. Auctor etenim mortis nostræ, per fructum ligni uetiti uitæ præcepta transgressus est. Qui ergo ad paradysi gaudijs per cibum cecidimus, ad hæc, in quantum possumus, per abstinentiam resurgamus.

Quadragiesi-
ma.

Quadraginta autem dies & noctes, quibus eum tentat, totum huius seculi tempus insinuat, quibus membra eius, uidelicet sanctam Ecclesiam tentare nunq̄ desistit. Quia nimirum quadripartitus est mundus, in quo Domino famulamur. Decem uero sunt præcepta, per quorum obseruantiam in Domino famulantur, contra hostis indefessam militiam certamus. Decem autem quater ducta, quadraginta faciunt, ideoq̄ totum militiæ nostræ tempus, apte quadragenario dierum ac noctium numero comprehenditur. Baptizatus ergo Dominus, expellitur a spiritu in desertum & tentatur a satana, ut exemplum uitæ suis fidelibus præbeat, qui post acceptam in baptismo remissionem peccatorum, non solum ad exercenda opera uirtutum, uerum etiam ad tolerandam propter iustitiam persecutionem sunt accingendi. Secedit enim in desertum, ut nos doceat relictis mundi illecebris & societate prauiorum, diuini per omnia seruare mandatis. Tentatur solitarius a diabolo, ut nobis insinuet, quia omnes, qui uolunt

Beda.

C pie uiuere in ipso, persecutionem patiuntur, & quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Tentat quadraginta diebus & quadraginta noctibus, ut indicet, quia quam diu hic uiuentes Domino seruimus, siue prospera blandiuntur, quod ad dies pertinet, seu nos aduersa feriant, quod non est figuræ congruit, semper ambulantes in lege Domini, adit toto orbe aduersarius, qui iter nostrum tentando impedire non cessat.

Ambro.

Ieiunauit Dominus, cum tentaret ante mortem, cibo adhuc indigens. Manducauit autem & bibit, cum glorificaret post resurrectionem, iam cibo non indigens. Hic enim ostendebat in se nostrum laborem, illic autem in nobis suam consolationem, quadragenis diebus utrumque definiens. Quo numero quadragesimæ huius seculi significari uidetur excursus: in his qui uocantur per gratiam ad eum, qui non uenit legem soluere, sed adimplere. Decem namque precepta sunt legis. Iam gratia Christi diffusa per mundum, & quadripartitus est mundus, & decem quadruplicata quadraginta faciunt. Quoniam qui redempti sunt à Domino, de regionibus congregauit eos, ab oriente & occidente, ab aquilone & mari. Ieiunans itaque quadraginta diebus ante mortem carnis, uelut clamat: Abstinetis uos à desiderijs huius seculi. Manducatis autem & bibitis quadraginta diebus post resurrectionem carnis.

Math. ultimo

uelut clamabat: Ecce ego uobiscum sum usque ad consummationem seculi. Ieiunium quippe est in tribulatione certaminis. Quonia qui in agone est, ab omnibus abstinetur. Cibus autem in spe pacis, quæ perfecta non erit, nisi cum corpus nostrum, cuius expectamus redemptionem, induerit immortalitatem, quod nondum adipiscendo gloriamur, sed sperando iam pacemur, utrumque Apostolus simul nos agere ostendit, dicens: Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Tanquam aliud esset in cibo, hoc in ieiunio. Simul enim cum uiam Domini carpimus, & à uanitate presentis seculi ieiunamus, & futuræ promissionis resicimur, hic non apponentes cor, illic pascentes rursum cor. Item Augustinus. Sicur unum et duo & tres et quattuor, simul decem sunt, sic unum et duo & tres et quattuor, quater ducta

August.

quadraginta faciunt. Sic autem quaternarius numerus, recte significat corpus, propter quattuor nobilissimas naturas, quibus constat, sicca, humida, frigida, calida. Et quia progressio fit à puncto usque ad longitudinem, & à longitudine usque ad latitudinem, & altitudinem ad soliditatem corporis, quæ rursum quadraginta numero continentur. Non absurdè intelligitur quadragenarius numerus temporalis dispensationem significare, quæ pro salute nostra gesta est, cum Dominus corpus adsumpsit, et uisibiliter hominibus apparere dignatus est. Vnde ergo & duo & tres & quattuor, quæ significant creatorem per tria, & creaturam per septem. Numerum hebdomadis, per quam motus mundi reuoluit, quater ducta, id est, per corpus temporaliter demonstrata, sunt quadraginta. Nam inter quattuor & quater hoc interest, quod quattuor in situ sunt, quater in motu. Ergo sicut quattuor referunt ad corpus, ita quater referunt ad tempus, in sinuaturque sacramentum corporaliter gestum, propter eos, qui corporum amorem implicati erant, & temporibus subditi. Quadragenarius ergo numerus, ut dictum est, temporalè ipsam dispensationem, non incongrue significare creditur. Et fortasse hoc est, quia quadraginta dies Dominus ieiunauit, seculi huius, quod motu corporum & temporibus agit, ostendens inopia.

Beda.

Postea esuriit. Quod autem Dominus consummatis ieiunij diebus, esuriit, eum de Mose uel Helia ieiunantibus nihil tale sit scriptum. Ideo factum est, ne ab eo tentando pauces hostis auferet, quem cum tot stignis caelestibus preconatum, tum etiam uiris excellentissimis, in abstinentia uideret equitatum. Esurit enim humilis Deus homo, ne inimico innotescat, sublimis homo Deus, sicut enim in quadraginta diebus ieiunio uerus esse Deus apparuit, sic in esurie uerus esse credentur.

Vulg.

Et accedens tentator, dixit ei: Si filius Dei es. Queritur, (dus est homo, qua causa estimauerat eum filium Dei esse. Nimirum permittente Deo, au dierat patrem dicentem: Hic est filius meus dilectus. Siue ideo, quia in prophetis eum prophetatum nouerat. Querit tentator quod non merebat agnoscere. Eius namque ueneranda natiuitas, uix tunc paucis innotuit, quibus tamen ipse reuelare dignatus est. Principè uero huius seculi latuerunt ista tria mysteria, id est uirginitas, partus & passio. Antiquus hostis redemptorem humani generis debellatorem suum in mundum uenisse cognouit, unde & per oblectum hominem dixit: Quid nobis & tibi fili Dei, ueniisti huc, ante tempus torquere nos. Qui tamen prius, cum huc passibile cerneret, eum posse mortaliter per peti humanitas uideret, omne quod de eius diuinitate suspicatus est, ei fastus superbiae in dubium uenit. Nihil quippe nisi superbum sapiens, dum esse hunc humilem conspicit, Deum esse dubitauit, unde & ad tentationum se argumenta conuertit.

Hiero.

Dic ut lapides. Esurienti congrue dicitur: Dic ut lapides isti panes fiant. Sed duobus contra rursus teneris diabole. Si ad imperium eius possunt lapides panes fieri, ergo frustra tentas eum, qui tantum potentis est. Sin autem non potest facere, frustra Dei filium suspicaris.

Qui respondens ait: Scriptum est: Non in pane solo uiuit homo, sed in

A omni uerbo quod procedit de ore Dei. Testimonium de Deuteronomio sumptum est. Ideo autem sic respondit Dominus, quia prepositum ei erat humilitate diabolum uincere non potentia, simulque animaduertendo, quod nisi ieiunare cepisset Dominus, tentandi occasio non fuisset diabolo, secundum illud: Fili, accedens ad seruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem. Sed & ipsa responsio saluatoris, hominem fuisse indicat, qui tentatus est. Si quis ergo non uelut uerbo Dei, istenon uiuit.

Amb.

Ita enim nondum docuit esse oportere cupiditatem uoluptatis, ut nec fame cedendum sit, quamobrem quisquis intus Dei uerbo pascitur, uon querit in ista heremo uoluptatem.

Tunc adsumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi, & dixit ei: Si filius Dei es mitte te deorsum. Vox diaboli semper omnes deorsum cadere uult.

Fulg.

In sanctam ciuitatem Hierusalem dicit: Pinnaculum ergo templi sedes erat doctorum in medio templi tabulara, ac per hoc apparet, quod etiam in locis sanctis diabolus insidietur. Sed quæstio oritur, quomodo in deserto temptationes facte dicuntur, cum ista & in sancta ciuitate & supra pinnaculum templi facta restetur. Alij enim dicunt, quod cæteræ in heremo, ista in Hierusalem sit facta, alij dicunt, quod & ista in heremo fuerit animo tantum offensa.

Hiero.

Scriptum est enim, quia angelis suis mandauit de te, & in manibus tollat te. Hæc non de Christo, sed de alio uiro sancto, propheta est. Male ergo interpretatur diabolus scripturas, certe de angelorum auxilio, quasi ad infirmum loquitur, de sui conculcatione, quasi tergierator tacet, quia de se scriptum esse cognoscit: Super Aspitem & Basiliscum, ambulabis & conculcabis Leonem & Draconem.

Cass.

Omnia ista nomina diabolo congruenter aptant. Aspitem, dum occulta percipit. Basiliscus, cum palam uenena disseminat. Leo dum persequitur innocentes. Draco cum negligentes, impia ferocitate deglutit. Verum hæc omnia glorioso aduentu Domini pedibus ipsius prostrata iacuerunt.

Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Id est ne in lege, quæ in lapideis tabulis scripta, uidebatur incurreret, cuius uenerat plenitudinem saluari integritate firmari.

Ait illi Iesus: Rursum scriptum est, non tentabis Dominum Deum tuum. Fallas de scripturis diaboli sagittas, ueris scripturarum frangit clypeis. Et notandum, quod necessaria testimonia Deuteronomij tantum protulerit, ut secundæ legis sacramenta monstraret.

Hiero.

B Non tentabis, inquit, Dominum Deum tuum: Suggerebatur enim tanquam homini, ut signo aliquo exploraret, ipse quantum esset, id est, quam multum apud Deum posset, quod uiciose fit cum sit, pertinet namque ad sanam doctrinam, quando habet quod faciat homo, non tentare Dominum Deum suum.

Aug.

Iterum adsumpsit eum diabolus in montem excelsum ualde. Excelsus mons dicitur, quia in eo diabolus uincitur, & eius ibi calcata & subiecta superbia stratur. Aliter, excelsus mons superbiæ diaboli significat. Diabolus ducere eum festinat ad montes, ut per quos ipse corruerat, etiam ceteri corruant. Dominus ad humilia descendit, ut diabolum humilitate superaret.

Et ostendit ei omnia regna mundi &c. Omnia uidelicet desiderabilia, quæ in auro & argento lapidibus electis, & uestibus preciosis continentur, siue simpliciter accipiendū, quod totus mundus ab eo in momento uisus sit.

Et gloriam eorum. Gloria mundi, quæ cum mundo præteritura est, in monte & in supercilio demonstratur.

Hiero.

Et dixit illi: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Arrogans & superbus etiam hoc de iactantia loquitur, non quod in toto mundo habeat potestatem, aut ut possit omnia regna dare, sed suadendo & arroganter hæc loquitur. Et hic ostenditur, quod omnis ambitiosus cadens diabolum adorat. Queritur cur in ordine tentationum Matheus Lucasque discor dant: Sine dubio Matheus ordine tentationis Adæ, Lucas uero hystorij ordinem secutus est.

Tunc dicit ei Iesus: Vade Satanas. Non, ut plerique putant, eadem Satanas & Apostolus Petrus sententia condemnatur. Petro enim dicitur: Vade retro Satana, id est, sequere me, qui contrarius es uoluntati meæ, hic uero audit, uade Satana, & non ei dicitur retro, ut subaudiatur in ignem æternum.

Scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias.

CDicens diabolus Saluatori, si proci des adoraueris me, è contrario audit, quod ipse magis adorare eum debeat Dominum & Deum suum: Quærit forte aliquis quomodo conueniat, quod hic præcipitur Domino soli seruiendum, Apostoli uerbo, qui dicit, sed per charitatem seruite inuicem. Sed huic facile Græcæ lingue, ex qua scripturæ translata est origo fati facit, in qual ser uitus duobus modis ac diuersa significatione solet appellari. Dicit enim *λατρεία* dicitur & *δουλαία* sed *δουλαία* intelligitur seruitus cõmunis, hoc est, siue Deo siue homini siue cuiuslibet rerum naturæ exhibitæ. A qua etiã & seruus, id est, *δούλος* Græcæ nomen accepit. *λατρεία* autem uocatur seruitus illa, quæ soli diuinitatis cultui debita, neq; est ulli participanda creaturæ. Unde & idololatræ nuncupantur, hi qui uitam, preces & sacrificia, quæ uni Deo debuerrant idolis impendunt. Iubemur ergo per charitatem seruire inuicem, quod est, Græcè *δουλεύειν*. Iubemur uni Deo seruire, q; est Græcè *λατρεύειν*, unde dicit & illi soli seruius, quod est Græcè *λατρεύοις*. Et iterũ: Nos enim sumus circuncilio spiritu Dei seruientes, quod est in Græco *λατρεύοντες*.

Tunc reliquit eũ diabolus, & ecce angeli accesserunt & ministrabāt ei.)

Præcedit tentatio, ut sequatur uictoria. Angeli ministrant, ut uictoris dignitas comprobetur.

CONCORDIA. Itarum duarum & in actu ieiuniorum, & in tempore qua dragemæ congrua & perspicua, manifesta sit concordia lectio num.

DOMINICA PRIMA MENSE PRIMO EPIST.

beati Pauli Apostoli, prima ad Thessalonicenses Cap. III.

Rogamus uos & obsecramus in Domino Iesu, ut quemadmodum accepistis à nobis. Quomodo uos oporteat ambulare & placere Deo, sicut & ambuletis ut abundetis magis. Scitis enim quæ præcepta dederim uobis per Dominum Iesum. Hæc est enim uoluntas Dei sanctificatio uestra, ut abstineteis uos à fornicatione, ut sciat unusquisq; ueltrum suum uas possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderij, sicut & gentes quæ ignorant Deum. Et ne quis supergrediatur neq; circumueniat in negotio fratrem suum, quoniam uindex est Dominus de his omnibus, sicut prædiximus uobis, & testificati sumus. Non enim uocauit nos Deus in immundiciam, sed in sanctificationem.

Rogamus uos & obsecramus in Domino Iesu, ut quemadmodum accepistis à nobis, quomodo uos oporteat ambulare, sicut & ambuletis. Post laudem & consolationem incipit exhortatio, ac si diceret, uobis quibus Christus uia est, dignis eum ambulantes sequimini gressibus, id est, mansuetudinis, charitatis, humilitatis, obedientiæ, & pacis omniumq; uirtutum.

Ut abundetis magis.) Quia cum ætate fidei debet augeri profectus uirtutum, sicut cum ætate carnis cibis crescit & studium.

Scitis enim quæ præcepta dederim uobis per Dominum Iesum. Id est, exhortatus sum uos, seruite Deo uiuo, & uero, & expectare filium eius de cœlis, quem suscitauit ex mortuis Iesum, qui eripuit nos ab ira uentura &c.

Hæc est uoluntas Dei sanctificatio uestra, ut abstineteis uos à fornicatione. Sanctificatio enim ab omni incontinentia reuocat Christianum. Incontinentia autem non expedit sanctum Christi corpus adtingere, maxime cum & Moyses Iudæos sanctificare uolens, populum totum ab omni femina præceperit continere. Qui enim à fornicatione se abstinet à multis se Deo adiuuante uicij retrahit. De fornicatione namq; & turpiloquia & scurrilitas & ludicra & multa stultiloquia nascuntur.

Est & alia fornicatio pessima, de qua nos omni modo conuenit abstinere. Illa scilicet, de qua Psalmista ait: Perdidisti omnes qui fornicantur abs te. Fornicari à Domino est, quando adultæ cogitationibus ab eius amore casto deuiamus & luxuriæ seculi præponentes, præceptorum cœlestium non recipimus disciplinam, & quicquid postremo contra Catholicam fidem creditur pollutis sensibus fornicatur.

Matth. 4.
Phil. 3.

Hiero.

Primas.

Cassiod.
psal. 73.

Ut sciat unusquisq; suum uas possidere in sanctificatione & honore.)

A Vas, id est, corpus suum unusquisq; castum seruando Deo sanctificet, & honoret. Quia sine casti monia nemo uidebit Deum.

Non in passione desiderij, sicut & Gentes quæ ignorabant Deum.)

Ac si diceret: Videte ne & uos nimis & immoderate libidini seruentes, similes gentibus sitis, quæ Deum amatorem castitatis ignorant.

Et ne quis supergrediatur, neq; circumueniat in negotio fratrem suum.)

Ac si dicat, ne quis uestrum post deuorant ex consensu continentiam pari suo, aliqua circumuisione uim inferre nitatur, siue quolibet negotio, quis alterum fraudet.

Quoniam uindex est Dominus, de his omnibus, sicut prædiximus & testificati sumus.) Non solum de fornicatione & publica turpitudine, sed etiam de transgressione omnis boni præpositi uindex est Deus. Quia melius est non uouere, quam post uotum promissa non reddere.

Non enim uocauit nos Deus in immundicia, sed in sanctificatione.)

Etiã nimia incontinentia potest immundiciæ imputari, quæ corpus Christi audenter accipi non permittit. Quod autem dicit, sed in sanctificatione in Christo Iesu, ac si dicat: Sic uocati estis, ut exemplo Christi uiuatis, qui enim habet hanc spem sanctificat se, sicut & ille sanctus est. Estote ergo sancti, quia & ego sanctus sum, dicit Dominus.

EVANGELIUM MATTHÆI CAP. XV.

Mgressus Iesus secessit in partes Tyri & Sydonis. Et ecce mulier Chananea à finibus illis egressa, clamauit, dicens ei: Miserere mei Domine fili Dauid, filia mea male à dæmonio uexatur. Qui nõ respondit ei uerbum, & accedentes discipuli eius, rogabāt eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos. Ipse autem respondens ait. Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israël. At illa uenit & adorauit eum dicens: Domine adiuua me. Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus. At illa dixit: Etiam Domine, nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa Dominorum suorum. Tunc respondens Iesus ait illi: O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut uis, & sanata est filia eius ex illa hora.

Egressus inde Iesus, secessit in partes Tyri & Sydonis.) Scribis & Pharisæis calūniatoribus derelictis transgreditur in partes Tyri & Sydonis, ut Tyrios, Sydoniosq; curaret.

Mulier autem Chananea egreditur de finibus pristinis clamans, ut filia impetret sanitatem.) Obserua quod in quinto decimo loco, filia Chananea sanatur.

Miserere mei Domine fili Dauid, filia mea male à dæmonio uexatur.) Inde uero nouit uocare filium Dauid, quæ egressa iam fuerat de finibus suis, & errorem Tyrorum ac Sydoniorum loci ac fidei cõmutatione dimiserat. Filia mea male à dæmonio uexatur. Ego liliam Ecclésiæ puro animas esse credentium, quæ male à dæmonio uexabantur, ignorantes creatorem, & adorantes lapidem.

Qui non respondit ei uerbum.) Non de superbia Pharisæica, nec de Scribarum supercilio, sed ne ipse sententiæ suæ uideretur cõtrarius, per quam iusserat in uiam gentium, ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Nolebat enim occasionem calūniatoribus dare, perfectamq; salutem gentium passionis & resurrectionis tempore referuabat.

Et accedentes discipuli eius, rogabant eum, dicens: dimitte eam, quia cla

C mat post nos.) Discipuli illo ad huc tempore mysteria Domini nescientes, uel misericordia comoti, rogabant pro Chananea muliere, quam alter Euagelista Syrophenissam appellat, uel inopportunitate eius carere cupientes, quia non ut dementem, sed ut durum medicum crebris inclamaret.

Mar. 7.

Ipse autem respondens ait: Nō sum missus nisi ad oues quę perierūt domus Israël.) Non quod & ad Gentes non missus sit, sed primum ad Israël missus sit, ut illis non recipientibus Euangelium, iuste fieret ad Gentes transmigratio.

At illa uenit & adorauit eum dicens: Domine adiuua me.) Mira sub persona mulieris Chananitidis, Ecclesię fides, patientia, humilitas prædicatur. Fides, qua creditur sanari posse filiã suam: patientia, qua toties contempta in precibus perseverat: humilitas, qua se catulis comparat. O mira rerum conuersio, Israël quondam filius, nos canes, pro diuersitate fidei ordo nominum commutatur. De illis postea dicitur: Circumdederunt me canes multri, & uidete canes, uidete malos operarios. De nobis autem, ad pietatis gratiam conuersis, dicit: Et alias oues habeo, quę non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & uocem meam audient, Et filie: Fides tua te saluam fecit.

Mira conuersio.
Psal. 21
philip. 3
ioan. 10.

Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus, at illa dixit, & iam Domine, nam & catelli edunt de micis, quę cadunt de mensa Dominorum suorum.) Notandum sane quod mystice loquitur credens ex gentibus mulier. Qui catelli sub mensa comedunt de micis puerorū: Mensa quippe est scriptura sancta, quę nobis panem uitę ministrat, hinc etenim dicit Ecclesia: Parasti in conspectu meo mensam, aduersus eos qui tribulant me. Micę puerorum interna sunt mysteria scripturarum, quibus humilium solent corda refici. Nō ergo crustas, sed micas de pane puerorum edunt catelli, quia conuersi ad fidem Gentiles, non literę superficiem in scripturis, sed spiritalium medullam sensuum, quam bonis actibus proficere uideant inquirunt. Et hoc sub mensa Dominorum, dum uerbis sacri eloquij humiliter subdita ad implendam, quę præcepta sunt, cuncta sui cordis & corporis officia subponunt, quatenus ad speranda quę a Domino promissa sunt præmia in cęlis, merito se debite humilitatis erigant.

Psal. 22

D Tunc respondens Iesus ait illi: O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut uis, & sanata est filia illius ex illa hora.) Propter magnam matris fidem filiã deseruit dæmonium. Vbi datur exemplū cathecizandi infantes, quia uidelicet per fidem & confessionem parentum in baptismo, liberantur a diabolo paruuli, qui nec dum per se sapere, uel aliquid agere boni possunt aut mali.

Exemplum cathecizandi, & baptizandi pueros.

Beda.

Typice autē mulier hæc gentilis, sed cum fide ad Dominū ueniens Ecclesiam designat de gentibus collectā quę & Chananea uocatur, quia zelo fidei comota ad Dominū ueniens, idola dereliquit. Chanaan autem zelus interpretatur, quę pro filiã dæmoniaca Dominum rogat, cum pro populis suis, nec dum credentibus, ut & ipsi a diabolo fraudibus abfoluantur, supernę pietati supplicat. Quod uero prius non respondit ei Dominus, significat, quod illo in carne præfente, Gentes non audierunt uerbum ex ore eius, quod autem Apostoli dicunt Domino: dimitte eam, id est, suscipe preces eius, quia clamat post nos, significat, quod post resurrectionem ascensionemq; Domini audiens prædicationem Apostolorum, ut exaudiretur, clamabat. Quod uero de finibus suis egressam eam dicit Matheus, hoc signat, quod illi solum fideliter ac recte properantibus orant, qui per scissas suę perfidię mansiones relinquunt, atq; in domum Domini, uidelicet Ecclesiam, pia se deuotione transferunt.

DOMINICA TRICESIMA LECTIO EPIST.

beati Pauli Apostoli ad Ephesios Capite. V.

Stote imitatores Dei, sicut filij charissimi. Et ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, oblationē & hostiã Deo in odorem suauitatis. Fornicatio autem & omnis immundicia, aut auaritia, nec nominetur in uobis, sicut decet sanctos Dei, aut turpitudō, aut stultiloquium, aut scurrilitas

A litas quę ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio. Hoc autem scitote, intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, nō habet hereditatem in regno Christi & Dei. Nemo uos seducat inanibus uerbis, propter hæc enim uenit ira Dei in filios diffidentie. Nolite ergo effici participes eorum. Eratis aliquando tenebre, nunc autem lux in Domino, ut filij lucis ambulate. Fructus enim lucis est, in omni bonitate & iusticia & ueritate.

EStote imitatores Dei sicut filij charissimi.) Non enim puto quod in cæteris Hiero. quoq; quę cunq; Deus fecerit, homo eum possit imitari, sed uerbi causa, ut quo modo ille est clemens, & pluit super bonos & malos, sic etiam nos bonitatem nostram super omnes homines effundamus. Quod cum fecerimus, erimus filij dilecti, siue ipsius Pauli, siue, quod melius puto, Dei.

Imitatione enim non natura filij Dei sumus, sicut ait saluator: Vt scitis filij patris uestri, qui in cælis est.

Primaf. Matih. 6.

Et ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam Deo, in odorem suauitatis.)

Qui pro aliorum salute usq; ad sanguinem contra peccatum dimicat, ita ut & animam suam gradat pro eis, iste ambulat in charitate, imitans Christū, qui nos in tantū dilexit, ut crucem pro salute hominum sustineret, quomodo enim ille tradidit semetipsum pro nobis, sic & ipse pro quibus potest libenter occumbens, imitabitur eum, qui oblationem & hostiam, in odorem suauitatis patri tradidit, fiet etiam ipsa oblatio & hostia Dei in odorem suauitatis.

Hiero.

B Fornicatio autem, & omnis immundicia aut auaritia, nec nominetur in uobis, sicut decet sanctos.) Nisi Philosophorum quidam Cynicus existeret, qui doceret omnem titillationem carnis & fluxum seminis non uitandum, nunq; sanctus Apostolus, scribens ad Ephesios, ad fornicationē etiam omnem immunditiam copulasset, & ad immunditiam iunxisset auaritiam. Nō hanc, quod pecunias cupimus congregare, sed illam, de qua supra diximus: Ne supermediatur auarus in negotio fratrem suum, id est, in adulteri negotium, quod est infatigabilis per omnia turpitudinum lasciuia, quę discursus, quod congruenter & turpitudinis generaliter accipit nomen.

1. Thef. 4.

Stultiloquium aut scurrilitas, quę ad rem non pertinent.) Stultiloquium esse estimo, non solum eorum, qui aliqua narrant turpia, ut risum moueant, & fatuitate simulant, magis illudant eis, quibus placere desiderant, sed etiam eorum, qui sapientes seculi putant, & de rebus Physicis disputantes, dicunt, se arenas littorum, guttas oceani, cœlorum spacia, terręq; punctum liquido comprehendisse. Inter stultiloquium autem, & scurrilitatem, hoc inter est, quod stultiloquium, nihil in se sapiens habet, scurrilitas uero, de prudenti mente descendit, & consulto appetit quędam, uel urbana uerba, uel rustica, uel faceta, quę nos iocularitatem alio uerbo possumus appellare, ut risum moueat audientibus. Verum hæc a sanctis uiris pœnitentibus propellenda, quibus magis conuenit lugere: Beati enim qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

Stultiloquium

Sed magis gratiarum actio.) Quærat aliquis & dicat: quid sibi uult post fornicationem prohibitam & immunditiam, cæteraq; uitia, gratiarum actio? In hoc loco non ista est nominata, iuxta quam gratias agimus Deo, sed iuxta quam gratiam, siue gratiosi & salii apud homines appellamur. Decet enim Christiani sermonem sale esse conditum, ut gratiam apud audientes habeat.

Sermo Christi amale conditus.

Hoc autem scitote intelligentes, quod omnis fornicator aut immundus aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei.) Notandū quod sex uitij supra prohibitis, fornicatione, immunditia, auaritia, turpitudine, stultiloquio, scurrilitate, nunc tantum tria posuerit, fornicationem, immunditiam, auaritiam, quibus qui fuerit obnoxius, hereditatem in regno Christi & Dei habere non possit. Si enim stultiloquus & scurra alieni essent in regno Dei, quomodo tres quos specialiter

C Specialiter separamus, uideret sententia esse crudelis, non ignoscere inbecillitati fragilitatis humanæ, cū etiam per iocū nos dicta dānarent. Qui enim in sermone non labit, perfectus est uir, quamuis enim aliquis à fornicatione, immunditia atq; lasciuia alienus sit, tamen si stultiloquus & scura fuerit, non tenebit eum locū, quem possessurus erat, si hæc uicia non haberet. Respondeat quis, esto, stultiloquium, scurrilitas non eundem habent reatum, quem fornicatio, immunditia & auaritia, nunquid non & turpitudinem cum tribus debuit nominare? Ad quod dicendum, turpitudinem hic significare abscondita cogitationum, cum inflamantur sensus nostri ad libidinem, & carnis titillationem anima ignita succenditur, & nihilominus Dei timore & mentis iudicio refrenatur. Deniq; etiam supra absq; turpitudine tria pariter appellauit, dicens: Fornicatio autem & omnis immunditia & auaritia, nec nominetur in uobis, & deinceps: Turpitudinem cum stultiloquio & scurrilitate numerata est, & quomodo stultiloquiū & scurrilitas, sic & ista turpitudinem non perdit, nec in perpetuum excludit à regno. Imuenimus in locis plurimis Prophetarum idololatriam fornicationem appellatam: Fornicabantur, inquit, post idola sua, & spiritu fornicationis seducti sunt. Potest itaq; fornicatio & super idololatriam intelligi. Si uero a uarus ille accipitur, qui pecuniam ut quicq; conquirens, nummos per fas & nefas habere desyderat, iste idololatriæ in eo est, quia sculpturā ipsius nummi colit, & idola in ea cælata ueneratur. Ut uoratum Deus uenter est, ita cupidorum quoq; iustissime pecunia Deus dici potest. Maxime cum in alio loco Apostolus cupiditatem idololatriam uocet. Ad hæc uidentium quid sentire uoluerit dicens: In regno Christi & Dei, utrum nam aliud regnum Christi sit, aliud Dei, an idem regnum sit patris & filij. Et si quidem dixisset: in regno filij & patris, per filium ueniremus ad patrem, & licet esset diuersitas personarum, tamen esset regnantium una maiestas. Nunc uero cum dixerit: in regno Christi & Dei, ipsum Dominū & Christum intelligamus, quia & cū tradiderit regnum Deo & patri, non erit pater omnia in omnibus, sed Deus omnia in omnibus. Vbi autē Deus est, tam pater quā filius intelligi potest. Porro quod de patre & filio dicimus, hoc idem & de sancto spiritu sentiamus.

Nemo uos decipiat inanibus uerbis.) Verba quæ decipiunt atq; supplantant, inania sunt & uacia, quæ uero edificant audientes, plena, cummulata, confertaq;.

D Propter hæc enim uenit ira Dei in filios dissidentia.) Dissidentia filij sic dicuntur, quomodo filij perditionis & fornicationis & filij mortis & filij gehennæ & cetera his similia, quæ in uarijs scripturarum locis inuenire persicile est.

Nolite ergo effici participes eorum.) Participes siue conparticipes sit dissidentia filiorum, qui in fornicatione & immunditia & in auaritia, propter quæ uenit ira Dei super filios dissidentia, reperitur, & participes quidem eorum est, ab eo quod participatur & comunione habet malorum operū, conparticeps uero is appellatur, qui cum alijs est participes.

Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.) Cum propter malitiā tenebræ uocarentur, ad meliora conuersi, nunc lux appellant in Domino. Omnis enim qui operatur malū, odit lucem, de iustis dicitur: Nunc autem lux in Domino. Tenebrosus est & filius noctis atq; tenebrarum, qui operatur malum, qui uero operatur ueritatem & in lucem uenit lux est & filius lucis & diei.

Ut filij lucis ambulate.) Si Deus lux est & tenebræ non sunt in eo, filij lucis sunt, nec nō, si Christus lux uera est, filij quoq; eius, ad quos loquitur, dicens: Filij mei, adhuc modicum uobiscum sum, filij uero lucis sunt, ex quo colligitur eosdem filios esse Dei patris, qui sunt filij Christi Iesu.

Fructus enim est lucis & cetera.) Siquidem fructus lucis non solū est in bonitate, sed in iustitia & in ueritate, ubi itaq; bonitas est, ubi & iustitia; ubi iustitia, ubi consequenter & ueritas. Apud bonum ergo Christi patrem, ut ipsi quoq; fatentur & bonitas est & ueritas; ubi autem bonitas & ueritas, apud ipsum, & non apud alium, ut nunc Apostolus docet, iustitia est. Intelligat quoq; Marcion ipsum Christū bonitatem, ueritatem & iustitiā nuncupari. Bonitatem in eo, q; non secundum opera, sed secundum misericordiam dei gratiā credentibus in se; iustitia in eo, dum unicuiq; retribuit quod meretur: Porro ueritatē, dum ipse solus causas creaturarum omnium, rerumq; cognoscit.

Euangelium

EVANGELIUM LUCÆ CAP. XI.

A

Rat Iesus eiciens dæmonium, & illud erat mutum. Et cum eiecisset dæmonium, locutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eicit dæmonia. Et alij tentantes, signum de cælo quærebant ab eo. Ipse autem ut uidit cogitationes eorū, dixit eis: Omne regnū in se ipsum diuisum & solabitur, & domus supra domum cadit. Si autē & sathanas in se ipsum diuisus est, quomodo stabit regnum eius? quia dicitis: In Beelzebub eicere me dæmonia. Si autem ego in Beelzebub eicio dæmonia, filij uestri in quo eiciunt? Ideo ipsi iudices uestri erunt. Porro si in digito Dei eicio dæmonia, profecto peruenit ad uos regnū Dei. Cū fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet. Si autē fortior eo superueniens uicerit eum, uniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. Qui non est mecum, aduersum me est: Et qui non colligit mecum, dispergit. Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem, & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam unde exiui. Et cum uenerit, inueniet eam scopis mundatam. Et tunc uadit & assumit septem alios spiritus secum nequiores se. Et ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Factum est autem cum hæc diceret, extollens uocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. At ille dixit. Quinimo: Beati qui audiunt uerbum Dei, & custodiunt illud.

B

Rat Iesus eiciens dæmonium, & illud erat mutum, & cum eiecisset dæmonium, loquutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ.) Dæmoniacus Beda. iste apud Mattheum, non solum mutus, sed & cæcus fuisse narratur. Curatusq; dicitur à Domino, ita ut loqueretur & uideret. Tria ergo signa simul in uno homine perpetrata sunt. Cæcus uidet, mutus loquitur, possessus à dæmonio liberatur. Quod & tunc quidem carnaliter factū est, sed & quotidie completur in conuersione credentium, ut expulso primo dæmone, fidei lumē aspiciant, deinde ad laudes Dei tacentia prius oralaxentur.

Quidam autem ex his dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eicit dæmonia.) Non hæc aliqui de turba, sed Pharisei calumniabantur & Scribæ, Hiero. sicut alij Euangelistæ testantur. Turbis quippe, quæ minus eruditæ uidebant, Dei semper facta mirantibus, illi contra, uel negare hæc, uel quæ negare nequiuertant, sinistra interpretatione peruertere laborabant, quasi non hæc diuinitatis, sed immundi spiritus opera fuissent. Ideo in Beelzebub, qui Deus erat Accaron. Nam Beel quidem ipse est Baal. Zebub autem, musca uocatur. Nec iuxta quædam mendosa exemplaria, I litera uel d in fine est nominis legenda, sed b. Beelzebub ergo Baal muscarum, id est, uir muscarum, siue habens muscas, interpretatur. Ob sordes uidelicet immolatiæ cruoris, ex cuius spurcissimo ritu uel nomine principē dæmoniorum cognominabant.

Et alij tentantes, signum de cælo quærebant ab eo.) Vel in morē Herod. lita, ignem de sublimi uenire cupiebant, uel in similitudinem Samuelis tempore æstiuo mugire tonitrua, coruscare fulgura, imbres ruere, quasi non possint & alia calumniari & dicere, ex occultis & uarijs aëris passionibus accidisse. At tu qui calumniaris ea quæ oculis uides, manu

C manu tenes, utilitate sentis, quid facis de his, quæ de cælo uenerint, utiq; respondebis, & Magos in Aegypto multa signa fecisse de cælo.

Ipsæ autem ut uidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in se ipsum diuisum desolabitur, & domus supra domum cadet. Nō ad dicta, sed ad cogitata respondit, ut uel sic cōpelleretur credere potentia eius, qui cordis uidebat occulta. Si autem omne regnum in se ipso diuisum desolabitur, ergo patris & filij & spiritus sancti regnum non est diuisum, quod sine ulla contradictione, nō aliquo inpulsu desolandum, sed æterna est stabilitate mansurum.

Regnum patris filij et spiritus sancti non diuisum.

Si autem & Satanus in semetipso diuisus est, quomodo stabit regnum ipsius? quia dicitis in Beelzebub eijcere me demonia) Hoc dicens, ex eorum cōfessione uolebat intelligi, quod in eum non credendo, in regno diaboli esse elegerent, quod utique aduersum se diuisum stare nō posset. Eligant ergo Pharisei quod uoluerint, si Satanus Satan non potest eijcere, nihil contra Dominum, quod dicerent inuenire poterunt, si autē potest, multo magis sibi prospiciat, & recedat de regno eius, quod aduersum se diuisum stare nō potest. In quo autem Dominus Christus eijciat dæmones, ne demoniorum principem existiment, adtentand quod sequitur:

Si autem ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij uestri in quo eijciunt?

Filij Iudæorum discipuli Domini.

Ideo ipsi Iudices uestri erunt.) Dixit hoc utiq; de discipulis suis, illius populi filijs, qui certe discipuli Domini Iesu Christi bene sibi conscij fuerat, nihil se malorum artium a bono Magistro didicisse, ut in principe demoniorum eijcerent dæmones. Ideo, inquit, ipsi Iudices erunt uestri. Ideo, inquit, ipsi ignobilia & contemibilia huius mundi, in quibus non artificiosa malignitas, sed sancta simplicitas mea apparet, ipsi testes mei, iudices uestri erunt. Aliter, filios Iudæorum, exorcistas gentis illius ex more significat, qui ad inuocationem eijciabant dæmones, & coartat eos interrogatione prudenti, ut confiteantur spiritus sancti esse opus. Quod si expulso, inquit, demonium in filijs uestris, Deo non demonibus deputatur, quare in me idem opus non eandem habeat causam. Ergo ipsi Iudices uestri erunt, non potestate sed cōparatione, dum illi expulsionē dæmonū Deo assignant, uos Beelzebub principi demoniorū.

Porro si in digito Dei eijcio dæmonia, profecto peruenit in uos regnū Dei.)

Digitus Dei Exod. 8.

Iste est digitus, quem constitentur & magi, qui contra Mosen & Aaron signa faciebāt, dicentes: Digitus Dei est iste, quo & tabulæ lapideæ scriptæ sunt in monte Syna. Igitur manus & brachium, Dei filius est, & digitus eius, est spiritus sanctus, patris & filij & spiritus sancti una substantia est. Non tescandalizet membrorum inæqualitas, cum edificet unitas corporis. Aliter, digitus Dei uocatur spiritus sanctus, propter partitionem donorum, quæ in eo dantur unicuique propria, siue hominum, siue angelorum, in nullis enim membris nostris magis apparet participio quam in digitis. Quod autem dixit, peruenit in uos regnum Dei. Regnū Dei nunc dicit, quo damnantur impij, & à fidelibus, de peccatis suis poenitentiam nunc agentibus, feceruntur. Aliter, regnum Dei Christus est, de quo alibi: Regnum Dei intra uos est, siue ueniet uobis regnum Dei, illud sublime solum unde, Ioannes aiebat: Poenitentiam agite, adpropinquabit enim regnum cælorum.

Ioan. 14.

Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possident.) Fortem diabolum, atrium uero illius mundum, qui in maligno positus est, appellat, in quo usque ad saluatoris aduentum male peccato potiebatur imperio, quia in cordibus infidelium, sine ulla contradictione quiescebat, unde & alibi princeps mundi uocatur, dicente Domino: Venit enim princeps mundi, & in me nihil inueniet, & iterum: Nunc princeps mundi eijcietur foras, de qua hic eiectione subiungitur.

Si autem fortior illo superueniens uicerit eum uniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat & spolia eius distribuet.) De se ipso quippe loquitur, quod non cōcordi fallax operatione, quemadmodū calumniabantur, sed fortiori potentia uictor, homines à dæmonio liberaret. Arma in quibus male fortis ille confidebat, quæ sunt nequitia spiritalis. Spolia uero eius ipsi homines sunt ab eo cecepti, quæ uictor Christus distribuit, quod est insigne triumphantis, quia captiuam ducens captiuitatem, dedit dona hominibus, quosdam quidem Apostolos, alios Euangelistas, hos Prophetas, illos pastores ordinans & Doctores,

Intrat

Intrat ergo in domum fortis, id est, in hoc seculum mortalium, sub potestate diaboli, quantum Beda. ad ipsam mortem pertinet, constitutum. De ipso quippe scriptum est: quod potestatem habeat mortis. Intrat ergo domum fortis, id est, in suo dominatu habentis genus humanum, & prius alligat eum, id est, eius cohercet & cohibet potestatem. Potestatis suæ fortibus uinculis, sic eripit uasa eius, quæ cumq; prædestinavit eripere, ab eius liberans potestate, ut illo non impediante, credant in istum libera uoluntate.

Qui non est mecum, aduersum me est, & qui non colligit mecum, dispergit.) Nō putet quisq; de hereticis & scismaticis, quanq; & ita ex superfluo possit intelli Hiero. gi, sed ex consequentibus, textuq; sermonis, ad diabolum referret. Et quod non possint opera saluatoris, Beelzebub operibus comparari: Ille cupit animas hominum tenere captiuas, Dominus liberare: Ille prædicat idola, hic unus Dei noticiam: Ille trahit ad uitia, hic ad uirtutes reuocat.

Cū immundus spiritus exiret de homine, ambulabat per loca inaquosa.) Quamuis simpliciter intelligi possit, Dominū hęc ad distinctionem suorum, & farag operum, adiunxisse. Quod scilicet ipse semper polluta mundare, fatanas uero mundata grauioribus festinet contaminare sordibus, tamen & de heretico quolibet, uel scismatico, uel etiam malo catholico potest non inconuenienter accipi. De quo, tempore baptismatis, spiritus immundus, qui prius in eo habitauerat, ad confessionem catholice fidei abrenunciationem conuersationis, eijciatur. Locaq; inaquosa peragret, id est, corda fidelium, quæ à mollitiæ fluxu cogitationis expurgata sint, callidus insidiator exploret, si quos ibi forte suos nequitie gressus figere possit, sed bene dicitur.

Heretici scismatici.

Quærens requiem, & non inueniens.) Quia castas mentes effugiens, in solo diabolus corde prauorum gratiam sibi potest inuenire quietē. Vnde de illo Dominus: Sub umbra, inquit, dormit in secreto calami, & in locis humentibus, in umbra uidelicet, tenebrosas conscientias: in calamo, qui foris nitidus, intus est uacuuus, simulatrics: in locis humentibus, lasciuas mollesq; mentes insinuans.

Dicit: Reuertar in domum meam unde exiui.) Timendus est iste uerficulus, non exponendus, ne culpa quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos uacantes opprimat.

Timenda sententia.

Et cum uenerit, inuenit scopis mundatam.) Hoc est, gratia baptismatis à peccatorum labe castigatam, sed nulla boni operis industria cumulata. Vnde bene Mattheus hanc domum uacantem, scopis mundatam atq; ornatam dicit inuentam. Mundatam uidelicet à uitij pristinis per baptismum, uacantem à bonis actibus per negligentiam, ornatam simulatis uirtutibus per hypocrysum.

Et tunc uadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi.) Per septem malos spiritus, uniuersa uitia designat. Quemcumq; enim post baptismum siue prauitas heretica, seu mundana cupiditas arripuit, mox omnium prosternerit in imauitiorum. Vnde recte, nequiores tunc eum spiritus dicuntur ingressi, quia non solum habebit illa septem uitia, quæ septem spiritalibus sunt contraria uirtutibus, sed & per hypocrysum ipsas se uirtutes habere simulabit.

Et sunt nouissima hominis illius peiora prioribus.) Melius quippe erat ei, uiam ueritatis non cognoscere, quam post agnitionem retrorsum conuerti. Quod in Iuda traditore, uel Simone mago, ceterisq; talibus specialiter legimus impletum. Quod autem generaliter hæc parabola tendat, ipse secundum Mattheum saluator exposuit, ubi ea terminata, mox subdit, dicens: Sic erit & generationi huic pessimæ, id est, quod de uno quolibet specialiter geri solet enarraui, hoc in tota generaliter huius populi gente geri non desinit.

Immundus quippe spiritus exiuit à Iudæis, quando acceperunt legem, & ambulauit per loca arida, quærens sibi requiem. Expulsi uidelicet à Iudæis, ambulauit per gentium solitudines, quæ cum postea Domino credidissent, ille non inuento loco in nationibus, dixit, reuertar in domum meam pristinam unde exiui. Habeo Iudæos, quos ante dimiseram, & ueniens inuenit uacantem scopis, mundatam. Vacabat enim templum Iudæorum, & Christum hospitem non habebat dicentem: Dimitteret uobis domus uestra deserta. Quia igitur Dei & angelorum præsidia non habebant, & ornati erant superfluis obseruationibus Phariseorum, reuertitur

Math. 21.

h ad eos

B. 50. J. Q. J. 9. 3.

C ad eos diabolus, & septenario sibi numero dæmonium addito, habitat pristinam domum, & sit
unt posteriora illius populi peiora prioribus. Multo enim nunc maiore dæmonum numero
possidentur, blasphemantes in synagogis Ius Christum Iesum, quam in Aegypto possesit fue-
rant ante legis notitiam. Quia aliud est, uenturum non credere, aliud eum non suscepisse, qui ue-
nerit. Septenarium enim numerum adiunctum diabolo, uel propter sabbatum intellige, uel pro-
pter numerum spiritus sancti, ut quomodo in Esaia super uirgam de radice Iesse, & florem qui
de radice eius descendit, septem spiritus uirtutum descendisse narrantur, ita & contrariario ui-
tiorum numerus in diabolo consecratus sit.

Factum est autem cum hæc diceret, extollens uocem quædam mulier de
turba dixit illi: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. Magnæ
deuotionis & fidei hæc mulier ostenditur, quæ Scribis & Phariseis Dominum tentantibus, si
mul & blasphemantibus, tanta eius incarnationem præ omnibus sinceritate cognoscit, tanta
fiducia confiteatur, ut & presentium procerum calumniam, & futurorum confundat heretico-
rum perfidiam. Nam sicut tunc Iudæi sancti spiritus opera blasphemando, uerum, confub-
stantialemq; patris Dei filium negabant, sic & heretici postea negando, Mariam semper uirgî-
nem, sancti spiritus operante uirtute, nascituro ex humanis membris unigenito Deo, carnis lug-
materiam ministrasse, uerum, confubstantialemq; matris filium hominis, fateri non debere di-
xerunt. Sed si caro uerbi Dei secundum carnem nascentis a carne uirginis matris pronuncia ex-
tranea, sine causa uenter qui eam portasset, ubera quæ lactassent, beatificant. Qua enim conse-
quentia eius lacte credatur nutritus, cuius semine negatur esse coceptus, eum ex unius eiusdemq;
fontis origine, secundum Physicos, uterq; liquor emanare probeatur. Nisi forte putanda est uir-
go sementiæ suæ carnis materiam, nutriendo in carne Dei filio suggerere potuisse, incarnan-
do autem, quasi maiori & inusitato miraculo minime potuisse. Sed huic opinioni obstat Apo-
stolus, dicens: Quia misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege. Neq; enim au-
diendi sunt, qui legendum putant: Natum ex muliere, factum sub lege, sed factum ex muliere, quia
conceptus in utero uirginali, carnem non de nihilo, non aliunde, sed materna traxit ex carne.

Alioquin, nec uere filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine. Et nos igitur
his contra euthicem dictis, extollamus uocem cum Ecclesia catholica, cuius hæc mulier typum
gessit. Extollamus & mentem de medio turbarum, dicamusq; saluatori: Beatus uenter qui te
portauit, & ubera quæ suxisti. Vere enim beata parens, quæ sicut quidam ait:

Enixa est puerpera regem. Qui cælum terramq; tenet per secula, cuius
Numen & æterno cõplectens omnia gyro. Imperium sine fine manet, quæ uentre beato,
Gaudia matris habes, eum uirginitatis honore. Nec primam simile uisa est, nec habere sequentem.

At ille dixit: Quinimo, beati qui audiunt uerbum Dei, & custodiunt
illud. Pulchre saluator adestationi mulieris annuit. Non eam tantummodo, quæ uerbum
Dei corporaliter generare meruerat, sed & omnes, quidem uerbum spiritualiter auditu fidei con-
cipere, & boni operis custodia, uel in suo, uel in proximorum corde parere, & quasi alere studu-
erint, asseuerans esse beatos. Quia et eadem Dei genitrix, & inde quidem beata, quia uerbi incar-
nandi ministra est facta temporalis, sed inde multo beator, quia eiusdem semper amandi custos
manebat æterna. Qua sententia, sapientes Iudæorum clam percutit, qui uerbum Dei non au-
dire & custodire, sed negare & blasphemare quærebant.

FERIA SEXTA EBDOMODA SECUNDA IN QVADRA-
gesima. Euangelium Ioannis. Cap. III.

Iesus autem fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem, hora
autem erat quasi sexta. Venit mulier de Samaria, haurire aquam
Dixit ei Iesus: Da mihi bibere. Discipuli enim eius abierunt in
ciuitatem, ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana
Quomodo tu, Iudæus tu n' sis, bibere a me potis, quæ sum mulier Sa-
maritana? Non enim contutur Iudæi Samaritanis. Respondit Iesus &
dixit:

A dixit ei: Si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi, da mihi bibere, tu forsitan
petisses ab eo, & dedisset tibi aquam uiuam. Dicit ei mulier: Domine, neq;
in quo haureas habes, et puteus altus est. Vnde ergo habes aquam uiuam?
Nunquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse
ex eo bibit & filij eius, & pecora eius. Respondit Iesus & dixit ei: Omnis
qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum. Qui autem biberit ex aqua quam ego
dabo ei, non sitiet in æternum. Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons
aquæ salientis in uitam æternam. Dicit ad eum mulier: Domine da mihi
hanc aquam, ut non sitiam, neque ueniam huc haurire. Dicit ei Iesus: Vnde
de uoca uirum tuum, & ueni huc. Respondit mulier & dixit: Non habeo
uirum. Dixit ei Iesus: Bene dixisti, quia non habeo uirum, quinque enim
uiros habuisti, & nunc quem habes, non est tuus uir, hoc uere dixisti. Di-
xit ei mulier: Domine, uideo quia propheta es tu, patres nostri in monte
hoc adorauerunt, & uos dicitis: quia Hierosolymis est locus ubi adorare
oportet. Dicit ei Iesus: Mulier crede mihi, quia uenit hora, quando ne-
que in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem. Vos adora-
tis quod nescitis, nos adoramus quod scimus. Quia salus ex Iudæis est.
Sed uenit hora & nunc est, quando ueri adoratores adorabunt patrem in
spiritu & ueritate: Nam & pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est
Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & ueritate oportet eum adorare.
Dicit ei mulier: Scio quia Messias uenit, qui dicitur Christus. Cum ergo
ille uenerit, nobis annunciabit omnia. Dicit ei Iesus: Ego sum qui lo-
quor tecum. Et continuo uenerunt discipuli eius & mirabantur, quia cum
muliere loquebatur, nemo tamen dixit: Quid queris? aut quid loqueris
cum ea? Reliquit ergo hydriam suam mulier & abiit in ciuitatem, & dixit illis
hominibus: Venite & uidete hominem qui dixit mihi omnia quæcunq;
feci. Nunquid ipse est Christus? Exierunt ergo de ciuitate, & ueniebant ad
eum. Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi manduca. Ille autem di-
xit eis: Ego cibum habeo manducare, quem uos nescitis. Dixerunt ergo
discipuli ad inuicem: Nunquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis Ie-
sus: Meus cibus est, ut faciam uoluntatem eius qui misit me, ut perficiam opus
eius. Nonne uos dicitis, quod adhuc quattuor menses sunt, & mensis
uenit. Ecce dico uobis: Lauate oculos uestros & uidete regiones, quia
albæ sunt iam ad messem. Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fru-
ctum in uitam æternam. Ut & qui seminat simul gaudeat, & qui metit. In
hoc enim est uerbum uerum, quia alius est qui seminat, & alius est qui me-
tit. Ego misi uos metere, quod non laborastis, alij laborauerunt, & uos in
labores eorum introistis. Ex ciuitate autem illa, multi crediderunt in eum
Samaritanorum, propter uerbum mulieris, testimonium perhibentis, quia
dixit mihi omnia quæcunq; feci. Cum uenissent ergo ad illum Samaritani
rogauerunt eum, ut ibi maneret, & mansit ibi duos dies. Et multo plures
h 2 credide-

Crediderunt propter sermones eius. Et mulieri dicebant: Quia non propter tuam loquelam credimus. Ipsi enim audiuimus & scimus, quia hic est uere saluator mundi.

Iesus fatigatus ex itinere, sedebat sic super fontem, hora erat quasi sexta.) Iesus ergo fatigatus ex itinere, quid est aliud, quam fatigatus in carne, infirmus in carne Iesus. Iter ipsius est, caro adsumpta pro nobis, quia non ad nos ueniret, nisi formam uisibilis carnis assumeret. Quia ergo uenire ad nos eo modo dignatus est, ut in forma serui, adsumpta carne, appareret, ipsa carnis adsumptio est iter ipsius. Quare ergo hora sexta, quia etate seculi sexta. Ad puteum sagatur uenit, quia infirmam carnem portauit. Ad puteum, quia ad profunditatem huius habitationis nostrae, unde dicitur: De profundis clamaui ad te Domine. Sed et, quia humiliatus est.

Et uenit mulier de Samaria haurire aquam.) Ista mulier typum gerebat Ecclesiae. Ventura enim erat Ecclesia de Gentibus alienigena à genere Iudaeorum. Audiamus ergo illam nos, & in illa agnoscamus nos, & in illa gratias agamus Deo pro nobis. Illa etenim aqua, quam de puteo haurire uenerat, uoluptas seculi est, profunditate tenebrosa, hic eam hauriunt homines hydria cupiditatis, nam & hydria cupiditatem significat.

Dicit ei Iesus: Da mihi bibere.) Ille autem qui bibere quærebat, fidem ipsius mulieris siciebat. Petit bibere & promittit bibere. Aeger quasi accepturus, & affluit tanquam satieturus.

Si scires, inquit ei Iesus, donum dei, & quis esset, qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam uitam.) Donum Dei est spiritus sanctus. Aqua uero quam Dominus ei promittebat dari, ut non sitiret in æternum, illa est, de qua dictum est: Apud te est Domine fons uitæ. Et iterum: Satiabimur in bonis domus tuæ. Nam quomodo sitient, qui inebriabuntur ab ubertate domus tuæ? Promittebat ergo saginam quandam & satietatem, & illa nondum intelligens, dicit ad eum:

Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam, nec ueniam huc haurire, Dicit ei Iesus: Vade uoca uirum tuum, & ueni huc.) Quid est? Voca uirum tuum, id est, adhibe intellectum. Videns ergo Iesus, quia mulier non intelligebat, & uolens eam intelligere: Voca, inquit, uirum tuum, ideo enim nescis, quod dico, quia intellectus tuus non adhibet, uoca uirum tuum, presenta intellectum tuum, per quem docearis, corrigaris. Intellectum autem adhibe, tanquam uirum, & intellige quæ loquor, quia nec ad uoluntatem aurium pertinet, nec ad oculos, nec ad olfactum, nec ad gustum, nec ad tactum, sed mente sola capiuntur, intellectus solo hauriuntur, illa uero nondum aduocato uir, id est, non adhibito intellectu.

Respondit & dixit: Non habeo uirum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, quia non habeo uirum, quinque enim uiros habuisti, & nunc quem habes, non est tuus uir, hoc uere dixisti.) Multi quippe intellexerunt, quinque uiros mulieris huius, quinque libros Mosi. Vrebantur eis Samaritani, & sub eadem lege erant. Nam inde illis & circumcisio inerat. Aliter uidetur mihi, quinque uiros animæ, quinque sensus corporis esse. Quare autem uiri dicti sunt, quia legitimi à Deo quippe facti, & à Deo donati animæ. Infirma est adhuc, quæ istis quinque sensibus regitur, & sub istis quinque uiris agit, ubi uero intellectus, sapientia imbutus, regere cœperit animam, & discretus cœperit discernere iusta & iniusta, bona & mala, utilia & inutilia, castitatem & impudicitiam, hanc ut amet, & illa ut uitet, charitatem & odium in hac ut sit, in illo ut non sit, hic uir quinque illis uiris in ista muliere non successerat. Vbi ergo non succedit intellectus, error dominatur. De isto illi Dominus dixit: Hunc quem habes non est tuus uir. Error autem iste, non erat legitimus uir, sed adulter. Voca itaque, non ad alterum, inquit Dominus, sed uirum tuum intellectum, me capias, non errore de me aliquid sentias falsum.

Dicit

A Dicit mulier: Domine, uideo quia Propheta es tu.) Tunc cœpit uenire uir, nondum plene uenit. Prophetam Dominum putabat, erat quidē & Propheta, nam de se ipso ait: Nō est Propheta sine honore, nisi in patria sua, item de illo dictum est ad Moysen: Prophetam eis suscitabo de fratribus eorum similem tui. Similem scilicet, ad formam carnis, non ad eminentiam maiestatis.

Lucæ 7
Deut. 18.

Patres nostri in monte hoc adorauerunt. Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi.) Iam enim est in te, qui credit, quia præsens est uir tuus, cœpisti adesse intellectui, quando me Prophetam appellasti. Ergo mulier, crede mihi, quia uenit hora, & nunc est. Quæ ergo hora? quando ueri adoratores adorabunt patrem in spiritu & ueritate. Quia spiritus est Deus, & eos, qui adorant eum, in spiritu & ueritate oportet adorare.

Nos adoramus quod scimus, uos adoratis quod nescitis, quia salus ex Iudæis est.) Multum dedit ex Iudæis, sed noli istos reprobos accipere. Ex persona quidē Iudæorum dictum est, sed non omnium Iudæorum, non reproborum, sed de qualibus fuerunt Apostoli, quales fuerunt Prophetæ, quales fuerunt illi omnes sancti, qui omnia sua uendiderunt, & precia rerum suarum ad pedes Apostolorum posuerunt. Non reppulit enim Deus plebem suam, quam præsciuit: Audiuit hoc mulier ista, & addidit.

Scio quia Messias uenit, qui dicitur Christus. Cum ergo uenerit ille, nobis adnuntiabit omnia.) Iam enim digna erat, cui manifestaretur. Messias autem unctus est. Unctus Græcè χριστός, Hebraicè משיח.

B Dicit ei Christus: Ego sum, qui loquor tecum & rel.) Reliquit ergo mulier hydriam suam audito: Ego sum qui loquor tecum, & recepto in corde Christo Domino, quid faceret, nisi iam hydriam dimitteret, & Euangelizare curreret: Hydria Græco nomine appellatur. Græcè enim ὕδωρ aqua dicitur, quasi dicatur aquariū. Significat enim in hoc loco cupiditatem, proiecit cupiditatem, & properauit adnuntiare ueritatem. Distant qui nolunt Euangelizare, proieciunt hydriam ad puteum, & sic currant adnuntiare Christum, sicut illa onere abiecto, e irrit ad ciuitatem, & dicit illis hominibus: Venite & uidete hominem, qui mihi dixit omnia quæcunq; feci, nunquid non ipse est Christus? &c.

Nōne uos dicitis, quod adhuc quattuor Menses sunt, & messis uenit &c.) Iam ista mulier fructus maturus erat, & erant albæ messes, & falcem quærebant. Quia quod antea per Prophetas seminatum fuerat, maturum factum erat, falcem & trituram deyderabat. Messores tantummodo mittendi erant, unde & Dominus, inquit, illis:

Misi uos quoq; metere, quod non seminastis, alij seminauerunt & uos in eorum labores introistis.) Qui laborauerunt: Ipse Abraham, Isaac, Iacob, Moyses, & cæteri Patriarchæ & omnes Prophetæ. Legite labores eorum, in omnibus eorum laboribus, Prophetia est Christi, & ideo seminatores. Ergo iam in Iudæa messis parata erat. Quid inde factum est. De ipsa messe eiecta sunt pauca grana, & seminauerunt orbem terrarum, & surgit alia messis, quæ in fine seculi metenda est. Ista ergo messis crescit inter zizaniam, cuius messores non Apostoli, sed angeli sunt. Videte quid dictum sit: simul gaudeat qui seminat, & qui metet. Disparis temporis labores habuerunt Apostoli & Prophetæ, sed gaudio pariter perfruentur, mercedem simul accepturi sunt uitam æternam. Rogauerunt eum, ut ibi maneret, & mansit ibi duos dies & reliqua. Christus nunciatur per Christianos amicos, tanquam muliere, hoc est, Ecclesia adnunciante, ad Christum ueniunt, qui foris sunt, & nondum sunt Christiani. Credunt per istam famam. Manet apud eos biduo, hoc est, dat illis duo præcepta charitatis, id est, dilectionem Dei & proximi, & multo plures & firmiter credunt, quoniam ipse est uere Saluator mundi.

h 3 Sab

Rerexit Iesus in montem oliueti, & diluculo iterum uenit in templum, & omnis populus uenit ad eum, & sedens docebat eos. Adducunt autem Scribae & Pharisei mulierem in adulterio deprehensam, & statuerunt eam in medio, & dixerunt ei: Magister, haec mulier modo in adulterio deprehensa est. In lege autem Moyses mandauit nobis huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? Haec autem dicebant tentantes eum, ut possent accusare eum. Iesus autem inclinans se deorsum, digito scribebant in terram. Cum autem perseverarent interrogantes eum, erexit se & dixit eis: Qui sine peccato est uestrum, primus in illam lapidem mittat. Et iterum se inclinans, scribebat in terram. Audientes autem haec, unus post unum exiebant, incipientes a senioribus. Et remansit Iesus solus, & mulier in medio stans. Erigens autem se Iesus dixit ei: Mulier, ubi sunt qui te accusabant? Nemo te condemnauit? Quae dixit: Nemo Domine. Dixit autem ei Iesus: Nec ego te condemnabo. Vade, & iam amplius noli peccare.

*Oleum gratia
misericordiae
Dei pulchre
significat.*
D
Pererexit Iesus in montem oliueti. Mons quippe Oliueti, sublimitatem dominice pietatis & misericordiae designat, quia & Graece *ὄλιβος καὶ ἰλαος*, misericordia dicitur. Oliuetum uocat oleum, & ipsa unctio olei Iesus solet adferre leuamen. Sed & hoc, quod oleum & uirtute ac puritate preminet, & quocumque ei liquor superfundere uolueris, confestim hunc transcendere, prout superferri consueuit, gratiam misericordiae coelstis non inconuenienter insinuat, de qua scriptum est: Suauis Dominus uniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius.

psal. 145.
Et diluculo uenit iterum in templum. Tempus quoque diluculi, exortum eiusdem gratiae, qua remota legis umbra, lux Euangelicae ueritatis erat reuelanda, demonstrat. Pergit ergo Iesus in montem oliueti, ut arcem misericordiae in se constare denuntiet. Venit iterum diluculo in templum, ut eandem misericordiam, cum incipiente Noui Testamenti lumine, fidelibus, templo uidelicet suo, pandendam prebendamque significet.

Et omnis populus uenit ad eum, & sedens docebat eos. Sessio Domini humilitatem incarnationis eius, per quam nobis misereri dignatus est, insinuat. Bene autem dicitur: quia cum sedens doceret Iesus, omnis populus uenit ad eum, quia postquam humilitate suae carnis proximus hominum factus est, libentius est a multis eius sermo receptus, namque a pluribus est superba impieitate contemptus, audierunt enim mansueti & laetati sunt.

Adducunt autem Scribae & Pharisei mulierem in adulterio deprehensam, & statuerunt eam in medio, & dixerunt ei: Magister, haec mulier modo deprehensa est in adulterio, in lege autem Moyses mandauit nobis huiusmodi lapidare &c. Ut, si ipse hanc lapidandam decerneret, deriderent eum, quasi misericordiae, quam semper docebat, oblitum. Si lapidare ueraret, striderent in eum dentibus suis, & quasi fauorem scelerum, legisque contrarium, uelut merito, damnarent.

Iesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra. Per inclinationem Iesu, humilitas, per digitum, qui articularum computatione flexibilis est, subtilitas discretionis exprimitur. Porro per terram, cor humanum, quod uel bonarum actionum uel maliarum solet reddere fructus, ostenditur. Postulatus ergo Dominus iudicare de peccatrice, non statim dat iudicium, sed prius se inclinans deorsum, digito scribit in terra, ac tum demum

quum

A quum obnixè rogatur iudicat. Nos uidelicet typice instituentis, ut quodcumque proximorum errata, conspicimus, non haec antea reprehendendo iudicemus, quam ad conscientiam nostram humiliter reuerſi, digito eam discretionis solerter exculpemus. Et quid in ea conditori placeat, quid dicit displiceat, sedula examinatione dirimamus, iuxta illud Apostoli: Fratres, & si proccupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos, qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu mansuetudinis, considerans teipsum, ne & tu teneris.

Gal. 6.

Cum autem perseverarent interrogantes eum, erexit se, & dixit eis: Qui sine peccato est uestrum, primus in illam lapidem mittat. Qui hinc & inde Domino Scribae & Pharisei tendebant laqueos insidiarum, putantes eum uel immisericordem futurum in iudicando, uel iniustum, preuidens ille dolos, quasi fila transitaranea, iudicium iustitiae per omnia & mansuetudinem pietatis ostendens. Ecce temperantia miserandi: Qui sine peccato est uestrum. Ecce iterum iustitia iudicandi: Primus in illam lapidem mittat. Ac si dixisset: Si Moyses mandauit uobis mulierem huiusmodi lapidare, uidete, quia non hoc peccatores, sed iustos facere praecipit, primo uos ipsi iustitiam legis implete, & sic innocentes manibus, & mundo corde ad lapidandam eam concurrite. Primo spiritalia legis edicta, fidem, misericordiam, & charitatem perficite, & sic ad carnalia iudicanda diuertite.

Et iterum se inclinans, scribebat in terra. Et quidem iuxta morem consuetudinis humanae potest intelligi, quod ideo Dominus coram tentatoribus improbis, inclinari & in terra scribere uoluerit, ut alio uultum intendens, liberum eis daret exire, quos sua repositione per cullos, citius exituros, quam plura interrogaturos esse praeriderat.

B Audientes autem, unus post unum exiebant, incipientes a senioribus, & remansit solus, & mulier in medio stans. Sed figurate nos admonet in eo, quod & ante datam & post datam sententiam, inclinans scripsit in terra, ut & prius peccantem proximum corripiamus, & postquam debite castigationis illi ministerium reddiderimus, nos ipsos digna humilitatis inuestigatione perpendamus, ne forte aut ipsam quae in ipsis reprehendimus, aut alijs quibuslibet simus facinoribus irretiti. Sicut forte fieri poterit, ut ipse, qui homicidam reum mortis esse iudicauerit, ipse in se ipso, per odium fraternae mortis, reus esse ante oculos conditoris inueniatur. Similiter, qui fornicationis crimen in fratre accusat, in se ipso superbiae factus non uideat. Ideo iubetur iudex alieni criminis digito discretionis in corde suo describere, ne forte in se ipso reus inueniatur. Quid igitur nobis in huiusmodi periculis remedium, quid restat salutis nisi ut cum peccantem conspicimus alium, mox inclinemur deorsum, hoc est, quam deiectione nostrae conditione fragilitatis sumus, si non nos diuina pietas sustinet, & humiliter inspiciat. Digito scribamus in terra, id est, discrimine solerti pensemus, an cum beato Iob dicere possimus, nec enim reprehendit nos cor nostrum in omni uita nostra. Bene qui inclinatus scripsit in terra, erectus misericordiae uerba deprimat. Quia quod per humanam infirmitatis societatem promissit, per diuinae uirtutis potentiae omnibus donum pietatis impendit.

Erigens autem se Iesus, dixit ei: Mulier, ubi sunt qui te accusabant, nemo te condemnauit? quae dixit: nemo Domine. Dixit autem ei Iesus: nec ego te condemnabo, uade & amplius noli peccare. Nemo condemnare ausus est peccatricem, quia in se singuli cernere ceperant, quod magis damnandum cognoscerent. Sed qui accusantium turbas, prolatore iustitiae potere fugauit, uideamus accusatam quanto misericordiae munere subleuet. Sequitur.

Dixit autem Iesus, nec ego te condemnabo, uade, iam amplius noli peccare. Quoniam misericors & pius praeterita relaxat. Quoniam iustus est, & iustitiam diligit, ne amplius iam peccet interdicit. Dicebant apud semetipsos: Aut iubebit eam lapidare, & amittet mansuetudinem, unde placet hominibus: aut iubebit eam dimitti, & tenebimus praeruaricorem legis. Quid ergo respondit Dominus, iussit lapidare dicens: Qui sine peccato est uestrum, primus in illam lapidem mittat. Tales enim ministros lex

h 4 habere

August.

C habere uoluit, qui priores uitaret, quod in alijs culpabat. Quid est: inclinauit se & scribebat in terra. Descendit ad nos maiestas æterna, & indutus carne mortali descendit ad istam habitationem nostram, ubi mortaliter uiuimus, & digito scribebat in terra. Scribere enim signum facere est, literæ autem signa sunt uocum, quando enim dico, Deus, iste duæ syllabæ & quatuor literæ signa sunt magnæ rei, quæ dicitur Deus, quam audiens omnis humana conscientia, contremescit. Ergo scribebat in terra, quid est aliud, nisi signa faciebat in terra. Totum quicquid signa sunt rerum expressa in corpore, significata in animo. Quod enim facere uolebat in animo, hoc prefigurabat in corpore. Neque enim Lazarus sic reuixit, ut non moreretur, aut quando sanauit oculos cæci, non eos moriens clausit, quid ergo profuit, quia signa faciebat, hoc est, digito scribebat in terra, ut corporalia facta dirigerent admirationem, admiratio suspenderet iudicium, ut quæ rerum homines uim rerum uisibilibus, & sanarentur inuisibilibus ad inuisibilia conuendenda.

CONCORDIA. Quamuis figuratè plurimum sibi hæc duæ conueniant lectiones, tamen historiatè in ipso montis nomine istarum duarum sit concordia lectionum.

DOMINICA IN VICESIMA EPIST.

beati Pauli Apostoli ad Galatas Cap. III.

Scriptum est: Quoniam Abraham duos filios habuit, unum de ancilla & unum de libera. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est. Qui autem de libera, per repositionem, quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo Testamenta. Vnum quidem in monte Syna, in seruitutem generans, quæ est Agar: Syna enim mons est in Arabia, qui coniunctus est ei, quæ nunc est Hierusalem, & seruit cum liberis suis. Illa autem quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater nostra, scriptum est enim: Latere sterilis, quæ non parit, erumpe & clama quæ non parturit, quia multi filij desertæ magis quam eius quæ habet uirum. Nos autem fratres, secundum Isaac promissionis filij sumus. Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequatur eum, qui secundum spiritum, ita & nunc. Sed quid dicit scriptura: Eripe ancillam & filium eius. Non enim erit hæres filius ancillæ, cum filio liberæ. Itaque fratres non sumus ancillæ filij, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberauit.

Scriptum est, quoniam Abraham duos filios habuit, unum de ancilla & unum de libera. Verum quidem de semine Abraham. Sed illud genus demonstrat consuetudinem naturæ, istum uero dedit promissio, significans gratiam, ibi humanus usus ostenditur, hic diuinum beneficium commendatur.

Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est, qui autem de libera, per repositionem. Ismael carnis filius, Isaac fidei fuit. Illum enim Abraham ex ancilla, secundum carnalem consuetudinem genuit, istum contra naturam, repositioni credendo, suscepit.

Quæ sunt per allegoriam dicta. Hoc est, aliud ex alio figuratum. Dedit regulam Apostolus, quomodo allegorizare debeamus, scilicet, ut manente hystoriæ ueritate, figuras intelligamus. Nam cum dixisset: Abraham uere duas uxores habuisse, postea quid hæc ipsæ prefigurarent mystica ratione significauit, hoc contra illos facit, qui rotum secundum literam intelligi uolunt, & sensum allegoricum non recipiunt.

Hæc enim sunt duo Testamenta, unum quidem in monte Syna. Veteris & Noui Testamenti doctrina, quasi duæ matres sunt, sed Vetus in monte Syna per Moysen datum est.

Nihil

A Nihil enim prodest testamentum uetus de monte Syna in seruitutem generans, nisi quia testi monium perhibet Testamento nouo. Alioquin, quam diu legitur Moses, uelamen super corda eorum positum est. Cum autem inde quisque transierit ad Christum, auferetur uelamen transiuntium, quippe intentio ipsa mutatur, de uetere ad nouum, ut nouum quisque induat.

In seruitutem generans, quæ est Agar. In seruitutem autem generans dixit, quia Iudæi metu etiam præsentis ac periculo, ad mandatorum obseruantiam cogebantur ut serui. Nam Christiani ad iugum suauæ, & onus leue, premij inuitantur, ut liberi, illi quasi serui, propter moralia præcepta, etiam diuersis operibus occupantur. Nobis tanquam filij, omnia seruilia onera, adimpletis moralibus, auferuntur, & illi sacerdotibus ex debito seruientes, tributa reddere etiam cogebantur. Nos uero propter charitatem nihil debentes, uoluntarie Antistites non stros honoramus.

Syna mons est in Arabia, qui coniunctus est ei, qui nunc est Hierusalem, & seruit cum filijs eius. De qualitatibus locorum, ostendit diuersitatem testamentorum. Agar itaque synagogam uult intelligi, & terram Hierusalem, cui mons Syna, in quo est lex descripta, coniunctus est. Huius ergo filij, seruiunt oneribus legalium mandatorum.

Illa autem quæ sursum est Hierusalem, libera est. In Saræ persona, uel Ecclesiam demonstrat, uel celestem Hierusalem, ideo de caelo aduenit mediator, & Pontifex noui Testamenti, & Euangelium non in uno Iudææ loco, sed in toto mundo est prædicatum.

Quæ est mater nostra. De Ecclesiæ ergo filijs, quæ libera est, superna construitur Hierusalem, & ideo Galathæ liberæ filij, serui esse non debent.

Scriptum est enim: Latere sterilis, quæ non parit, erumpe & clama quæ non parturit. Probat aliam nos matrem habere, meliorem quam Iudæi Hierusalem. Deserta autem diu fuit a sancto spiritu, Gentium mater Ecclesia. Nec habuit duos filios ante gratiam regenerationis, quæ postea Gentes & populos, Deo in se operante, generauit.

B Quam multi filij desertæ. Id est Ecclesiæ, quam præfigurabat Anna, uoce prophetica, dicens: Quia sterilis peperit septem, & secunda in filijs infirmata est, id est, Synagoga per preuaricationem infidelium filiorum. In septem uero, septiformis gratia spiritus indicatur. Hoc notandum, quod quando dicit: Plures filij desertæ, magis quam eius quæ habebat uirum, non penitus Synagoga excludatur a partu, sed multitudo ei Gentium præferatur. Et ipsa enim in Apostolis, & per Apostolos primum populum genuit de Iudæis. Unde duo Apostolorum principes agmina sibi credentium in Christo circumcisions & gentium diuiserunt, ut ex utroque populo desertam prius, atque pauperulam ædificarent Hierusalem.

Magis quam ei qui habet uirum. Hic Synagogam intellige, quæ uelut iugo uirum, ita legis onere premebatur, aut certe referendum est, quæ ante quæ erant, uirum se habere credebatur.

Nos autem fratres, secundum Isaac, promissionis filij sumus. Id est, non secundum Ismael, quomodo de Isaac promissum est Abraham, ita de nobis, quod in eo benedicentur omnes gentes.

Sed quomodo tunc, qui secundum carnem natus fuerat. Semper hij qui carnales sunt, eos qui spirituales sunt, persequuntur. Quare admirare non debemus, sed ex hoc nos spirituales intelligamus, si tales nos insectentur, quod sub mysterio alio loco Apostolus indicauit: Caro resistit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem.

Qui possunt intelligant, magis Ecclesiam catholicam persecutionem pati superbia & impetate carnalium. Nam quicquid facit uera & legitima mater Ecclesia, etiam si asperum amarumque sentiat, non malum pro malo reddit, sed bonum disciplinæ, expellendo malo iniquitatis opponit.

Persequatur etiam qui secundum spiritum. In Genesi scriptum est. Quia ludebat Ismael cum Isaac. Sed hic ostenditur, non simplicem lusum fuisse, quem persecutionem appellat. Unde intelligitur, quia scurrilem & leuem, sicut ipse erat, facere cupiebat, ne illi posset in hereditate præferri, ideo Abraham deiciendo eum uocem Saræ iubetur audire.

Ita & nunc. Id est, ita uos isti similes student seruos legis efficere.

Sed quid

Ambro.

Hierusalem
Ecclesia.

Gen. 21.

C Sed quid dicit scriptura: Ejce ancillam & filiū eius.) Quantumuis seini quitas extollar ancilla est, & subijcienda est sanctis. Sicut & Iudæi, quamuis Abraham filios esse se iactent, quam diu filij ancillæ fuerint, & sub iugo legis carnaliter uixerint, nobiscum hereditatem habere non poterunt.

Non enim heres erit filius ancillæ cum filio libere.) Nuncigitur quærendū est, cur antea Sara uoluit maritum de ancilla suscipere filium, aut cur nūc cum matre iubet expelli domo, quod non zelo fecit accensa, sed mysterio Prophetiæ conpulsā. Agar quippe, secundum quod ait Apostolus, in seruitutem genuit carnalem populum. Sara uero liberum populum genuit, qui non secundum carnem, sed in libertate uocatus est, quia libertate liberauit eum Christus. Hoc igitur mysterio figurabatur, priorem populum in seruitutem peccatorum generatum in domo Rachel, id est, Ecclesiæ non manere in æternum, neque esse heredem uel consortem cultoribus Christi, nec cum filio nobili, id est, fidei populo, regnū cœlestis gloriæ possessurū. Quod uero exiens Agar infantē in humeros suos inposuit, significat, quod peccator populus & insipiens Iudæorum ceruicem matris suæ synagogæ grauauit, dum dicit: Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Quod uero errat Agar in solitudine cum filio suo, significat synagogam cum populo suo expulsam de terra sua, sine sacerdotio & sacrificio in toto orbe terrarum, & uiam, quæ est Christus, penitus ignorare.

Itaque fratres nō sumus ancillæ filij, sed libere, qua libertate Christus nos liberauit.) Non ergo debemus derelicta matre nostra ancillam sequi. Quia licet eiusdem uiri fuerit uxor, tamen ad tempus, quia non dum poterat Sara generare, id est, nondum fuerat Ecclesia maritante spiritu fecundata.

EVANGELIUM IOANNIS CAP. VI.

D Bñt Iesus trans mare Galilææ, quod est Tyberiadis. Et sequebatur eum multitudo magna, quia uidebant signa, quæ faciebat super hijs qui infirmabantur. Subijt ergo in montem Iesus, & ibi sedebat cum discipulis suis: Erat autem proximum Pascha, dies festus Iudæorum. Cum subleuasset ergo oculos Iesus & uidisset, quia multitudo maxima uenit ad eum. Dicit ad Philippum: unde ememus panes, ut manducent hijs? Hoc autem dicebat tentans eum, ipse enim sciebat quid esset factururus. Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorū panes nō sufficiunt eis, ut unusquisque modicū quid accipiat. Dicit ei unus ex discipulis eius Andreas, frater Symonis Petri: Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces. Sed hæc quid sunt inter tantos? Dixit ergo Iesus: Facite homines discumbere. Erat autem scœnum multum in loco. Discubuerunt ergo uiri numero quasi quinque milia. Accepit ergo Iesus panes, & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus. Similiter & ex piscibus quātum uolebant. Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quæ superauerant fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum, ex quinque panibus hordeaceis & duobus piscibus, quæ superfuerunt hijs qui manducauerunt. Illi ergo homines cum uidissent quod fecerat signum dicebant, quia hic est uera Propheta, qui uenturus est in mundum.

Abijt

A Bñt Iesus trans mare Galilææ, quod est Tyberiadis, & sequebatur eum multitudo magna, & reliqua.) Primo dicendum, iuxta historiam, Beda, quia mare Galilææ, quod multis, pro diuersitate circumiacentium regionum, uocabulis distinguitur, illis tantum in locis mare Tyberiadis uocatur, ubi Tyberiadem ciuitatem, aquis, ut aiunt, calidis salubrem habitationem præmonstrat. Siquidem interfluente Iordane, duo de uiginti passuum milibus in longum, & quinque extenditur in latum. Mystice autem, mare turbida ac tumentia sæculi huius uolumina significat, in quibus prauis quilibet, iniuste delectati, quasi profundi dediti pisces, mentem ad superna gaudia non intendunt. Vnde bene idem mare Galilææ, id est, rota cognominatur. Quia nimirum amor labentis sæculi, quasi in uertiginem corda mittit, quæ ad perhennis uitæ desyderia non permittit erigi, de quibus psalmista: In circuitu, inquit, impij ambulat. Sed abeuntem trans mare Galilææ Iesum, multitudinem maximam sequebatur, quæ doctrinæ sanationis & refectiois ab eo cœlestis munera summa perciperet, quia priusquam Dominus in carne appareret, sola illum gens Iudæa sequebatur credendo. Postquam uero per incarnationis suæ dispensationem fluctus uitæ corruptibilis adijt, calcauit, transijt, maxima mox eū multitudo credentium secuta est nationum, spiritaliter instruit, sanari, ac satiari desyderans.

Subijt ergo in montem Iesus, & ibi sedebat cum discipulis suis.) Quod autem subiens in montem Iesus, ibi sedebat cum discipulis suis, sed ueniente ad eum multitudine descendit, atque hanc in superioribus refecit, quam in inferioribus paulo ante curauerat. Nequaquam frustra factum credamus, sed ad significandum mystice, quia doctrinam & charismata sua, Dominus iuxta percipientium capacitatem distribuit. Infirmis adhuc quidem mentibus ac paruulis spiritu, simpliciora monita committens, & apertiora credens sacramenta, celsioribus autem, quibusque & perfectioribus sensu, secretiora suæ maiestatis archana referans, altiora deuotæ conuersationis itinera suggerens, & altiora premiorum cœlestium dona promittens.

Erat autem proximum Pascha, dies festus Iudæorum.) Quod uero proximo Pascha, Dominus turbas docet, sanat & refecit, possumus ita mystice interpretari. Quia Pascha transitus dicitur, & quoscunque Dominus interna munerū suorum suauitate recuperat, ad salubrem profecto transitum preparat, ut carnales uidelicet concupiscentias, mentis sublimitate transcendant; in summa mundi desyderia, pariter & aduersa cœlesti spe & amore conculent.

Cum subleuasset ergo oculos Iesus, & uidisset, quia multitudo maxima uenit ad eum, dicit ad Philippum: Vnde ememus panes, ut manducent hijs? Quod subleuasset oculos Iesus, & uenientem ad se multitudinem uidisse perhibetur, diuinæ pietatis indicium est, quia uidelicet cunctis ad se uenire quærentibus, gratia misericordiæ cœlestis occurrere consuevit. Et ne quærendo errare possint, lucem sui spiritus aperire curantibus non desinit. Nam quod oculi Iesu dona spiritus eius mystice designent, testatur in Apocalypsi Ioannes, qui figurate loquens de illo: Et uidi, inquit, agnum stantem tanquam occiduum, habentē coruua sepem, & oculos septē, qui sunt septē spiritus Dei, missi in omnē terram. Apost. 5.

Hoc autem dicebat tentans eum, ipse enim sciebat quid esset factururus. Respondit ei, Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat.) Quod autem tentans Philippum Dominus dixit: Vnde, inquit, ememus panes ut manducent hijs? prouida utique dispensatione facit. Non ut ipse quæ non nouerat, discat, sed ut Philippus tarditatem suæ fidei, quam magistro sentente, ipse nesciebat, tentatus agnoscat, & miraculo facto castiget. Neque enim dubitare debuerat, præsentem rerum creatorem, qui educit panem de terra, & uino lætificat cor hominis, paucorum denariorum panes sufficere turbarum milibus, non paucis, ut unusquisque sufficienter acciperet, etiam saturatus abiret.

Dicit ei unus ex discipulis eius Andreas, frater Symonis Petri: Est puer unus hic, qui habet quinque panes ordeaceos & duos pisces. Sed hæc quid sunt inter tantos?

Quinq;

C Quinq; autem panes, quibus multitudinem populi saturauit, quinq; sunt libri Mosi. Quibus spiritali intellectu patefactis & abundantiore iam sensu multiplicatis, auditorum fidelium cotidie corda reficit, qui bene ordaecei fuisse referuntur, propter nimium austeriora legis gēdita & tegumenta literæ grossiora, quæ interiorē spiritalis sensus quasi medulam celabant. Duo autem pisces quos addidit, Palmistarum non inconuenienter & Prophetarum scripta significat, quorum uni canendo alteri colloquendo, suis auditoribus futura Christi & Ecclesiæ Sacramenta narrabant. Et bene per aquatilia animantia figuranter illius qui præcones, in quo populus fidelium sine aquis baptismi uiuere nullatenus posset. Sunt qui putant duos pisces qui saporem suauem pani dabant, duas illas personas significare, quibus populus ille regebatur, ut per eas consiliorum moderamen acciperet, regiam scilicet & sacerdotalem. Ad quas etiam sacro sancta illa unctio pertinebat, quarum officium erat procellis & fluctibus popularibus, nunq; frangi atq; corrumpi, et uiolentes turbarum contradictiones, tanq; aduersantes undas sepe dirumpere, interdum ei custodia sua integritate cedere. Profusus more piscium, tanq; in procello sa maris, sic in turbulenta populi administratione uersari, quæ tamen duæ personæ præfigurabant, ambas enim solus ille sustinuit, & non figurate, sed proprie solus impleuit.

Est puer unus hic, & reliqua.) Puer, qui quinq; panes & duos pisces habuit, nec tamen hos surientibus turbis distribuit, sed Domino distribuendos obtulit, populus est Iudæorum literalis sensu puerilis, siue qui scripturarum dicta clausa secum tenuit, quæ tamen Dominus in carne apparens accepit, & quid intus haberent utilitatis ac dulcedinis ostendit, quam multiplici spiritus gratia, quæ pauca ac despecta uidebantur exuberarent, patefecit, & hæc per Apostolos suos Apostolorumq; successores cunctis nationibus ministranda porrexit. Vnde bene alij referunt Euangelistæ, quia panes & pisces Dominus discipulis, discipuli autē ministrauerunt turbis. Cum enim mysterium humanæ salutis initio cepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmatum est. Quinq; siquidem panes & duos pisces fregit & distribuit discipulis, quando aperuit illis sensum, ut intelligeret omnia quæ scripta essent in lege Mosi & Prophetis & Psalmis de ipso. Discipuli apposerunt turbis, quando profecti prædicauerunt ubiq;, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

D Dixit ergo Iesus, facite homines discumbere, erat autem foenum &c.) Foenum in quo discumbens turba reficitur, concupiscentia carnalis intelligitur, quam calcare ac premere debet omnis, qui spiritalibus alimentis satiari desiderat. Omnis enim caro foenum & omnis gloria eius tanquam flos sceni. Discumbat ergo super foenum, florem sceni conterat, hoc est, castiget corpus suum, & seruituti subiciat, uoluptates carnis edomet, luxurie fluxa restringat, quilibet panis uiui cupit suauitate refici.

Discubuerunt ergo uiri numero quasi quinq; milia.) Quinq; milia uirorum, qui manducauerunt, perfectionem uitæ eorum, qui uerbo reficiuntur, insinuant, quibus Apostolus ait: Viriliter agite & confortamini. Millenarius autem numerus, ultra quem nulla nostra computatio succrescit, plenitudinem rerū, de quibus agitur, indicare consuevit. Quinarius uero, quinq; notissimi corporis nostri sensus exprimuntur, uisus uidelicet, auditus, gustus, olfactus & actus. In quibus singulis quicunque uiriliter agere & confortari satagunt, sobrie & iuste & pie uiuendo & cælestis sapientiæ dulcedine recreari, hi nimirum quinq; milibus uirorum, quos Dominus mysticis dapibus satiauit figurantur.

Qui bene secundum Marcum quinquageni & centeni discubuerunt, Quinquagesimus enim poenitentia & Pfalmus est, significat eos qui ad conuiuium Dei, ad huc in poenitentia commissorum positi, uenientes uerbi auditum percipiunt. Centeni autem hi sunt, qui iam præsumpta uenæ spe, de solo uitæ æternæ desiderio suspirant. Aliter, quinquageni illos significant, qui à malo quiescunt opere. Centeni, qui etiam à mala quiescunt cogitatione.

Accipit ergo panes Iesus, & cum gratias egisset distribuit discumbentibus, similiter & ex piscibus quantum uolebant.) Nō enim saluator noua creat cibaria, sed accepit his quæ habuerunt discipuli benedicit, qui ueniens in carne, nō alia quam quæ dicta sunt predicabat. Sed legis & Prophetarū scripta, quam sint mysterijs gratia demōstrat. Gratias egit, ut & nos de perceptis cælestis muneribus, gratias semper agere doceret ut & ipse quantum de nostris profectibus granuletur intimaret. Fregit & per Apostolos distribuit discumbentibus, quia Sacramēta Prophetiæ per sanctos doctores, qui hæc toto orbe prædicarent distribuit.

Vi

A Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis, colligite fragmenta, quæ superauerunt ne pereant.) Quod turbis superest à discipulis sustollit, quia sacrationa & archana diuinorum eloquiorum mysteria, quæ à rudibus capi nequeunt, non negligenter omittere, sed sunt inquirenda perfectis.

Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum, ex quinq; panibus quæ superauerant.) Quia duodenario numero solet perfectio designari. Recte per duodecim cophinos duodecim Apostoli, & per Apostolos, omnis doctorum spiritualium chorus exprimitur, foris quidem hominibus dispectus, sed intus salutaris cibo repletus. Constat enim Cophinis, opera seruilia geri solere. Sed ipse cophinos panum fragmentis impleuit, qui infirma mundi, ut fortia confunderet, elegit.

Illi ergo homines, cum uidissent quod fecerat signum, dicebant: quia hic est uere propheta, qui uenturus est in mundum.) Recte quidem dicebant. Dominum prophetam magnum, magne salutis præconem, iam mundo futurum. Nam & ipse propheta tam se uocare dignatus, ubi ait: Quia non capit propheta perire extra Hierusalem. Sed nec diu ple na fide proficiebant, quia hunc etiam Deum dicere nesciebant. Nos certiore agnitione ueritatis & fidei, uidentes mundum, quæ fecit Iesus, & signa quibus illum repleuit. Dicamus: Quia hic est uere mediator Dei & hominum, qui implet mundi diuinitate, & mundus per ipsum factus est. Quia in propria uenit humanitate, querere & saluare quod perierat, ac recreare mundum quæ fecerat.

FERIA SECUNDA POST VICESIMAM.

Euangelium Ioannis Cap. II.

PRoce erat Pascha Iudæorum, & ascendit Iesus Hierosolymam. Et inuenit in templo uendentes oues & boues & columbas & numularios sedentes. Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoque & boues & numulariorum effudit es, & mensas subuertit. Et his qui columbas uendebant dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negotiationis. Recordati uero sunt discipuli eius, quia scriptum est: Zelus domus tuæ comedit me. Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis? Respondit Iesus, & dixit eis: Soluite templum hoc & in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & sex annis edificatum est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud: Ille autem dicebat de templo corporis sui. Cū ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia hæc dicebat. Et crediderunt scripturæ & sermōni quæ dixit Iesus. Cum autem esset Hierosolymis in Pascha, in die festo, multi crediderunt in nomine eius, uidentes signa quæ faciebat. Ipse autem Iesus non crederet seipsum eis, eo quod ipse nosset omnes. Et quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine. Ipse enim sciebat quid esset in homine.

PRoce erat Pascha Iudæorum, & ascendit Hierosolymam Iesus.) Quod autem adpropinquante pascha Iesus ascendit Hierosolymam, nobis profecto dat exemplum, quanta animi uigilantia Dominicis subijci debeamus imperijs, cum ipse in hominis infirmitate apparens, eadem quæ ex Diuinitatis autoritate statuit decreta custodiat. Ne enim putarent serui, absq; crebris orationum bonorumq; actuum uictimis, uel flagella euadere, uel premia se posse percipere, & ipse inter seruientes, adorandum immolandumq; Dei filius ascendit. Qui ueniens Hierosolymam, quid ibi gerentes inuenit, quid ibidem ipse gesserit, uideamus.

Et inuenit in templo, uendentes boues & oues & columbas & numularios sedentes.) Numularij ad hoc sedebant ad mensas, ut inter emptores uenditoresq; hostiarum prompta esset pecuniæ saxatio. Videbantur ergo licite uendi in templo, quæ ad hoc emebantur

Esaiæ. 40.

1. Cor. 10.

Origenes. Mar. 6.